

**Magistern 2, 1998
Röda skolan, 1992
Sigtuna, Up**

**Anders Wikström &
Anna Kjellström**

Rapport Arkeologisk undersökning

**Magistern 2, 1998
Röda skolan, 1992
Sigtuna, Up**

**Anders Wikström &
Anna Kjellström**

Sigtuna Museum

Stora Gatan 55
193 30 Sigtuna

sigtunamuseum@sigtuna.se
www.sigtunamuseum.se

Omslagsbild: Översiktsbild med undersökta gravar på den östra sidan
av huset i kvarteret Magistern 2, 1998.

Produktion: Sigtuna Museum

© Text: Anders Wikström och Anna Kjellström
© Kartor: Sigtuna Museum om inget annat anges
© Foto: Sigtuna Museum om inget annat anges
© Form/layout: Jacques Vincent
Original: Anders Wikström

Tryck : Sigtuna Museum 2010

ISSN : 1401-4645
ISBN : 978-91-86292-07-2

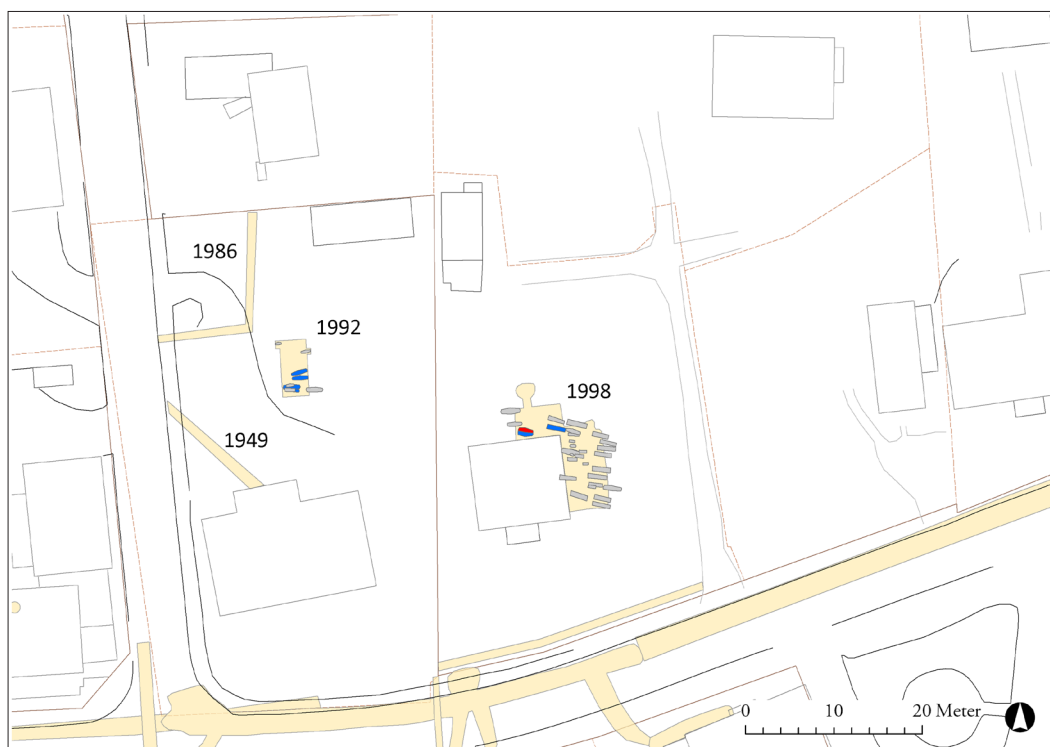
*Det är förbjudet att reproducera innehåll från boken i någon form, elektroniskt eller på papper eller på annat vis, utan inhämtad
skriftlig tillåtelse från utgivaren.*

Innehåll

Inledning och sammanfattning	5
Magistern 2, 1998	6
Resultat	7
Osteologiskt resultat	7
Armställning	8
Dubbelgrav	9
Fynd	9
Gravarnas djup och fyllning	10
Kol i gravar	10
Kistor	11
Stolphål	11
Röda skolan, 1992 sf nr 54/92	12
Resultat	12
Osteologiskt resultat	12
Armställning	13
Kistor, riktning och fyllning i gravar	14
Kyrkogårdar i Sigtuna och i kvarteret Magistern	15
S:t Göran, Sigtuna hospital och S:ta Gertrud	17
Vilken kyrka tillhör gravarna i kvarteret Magistern?	20
Referenser	22
Administrativa uppgifter	25
Bilaga 1: Gravbeskrivningar	26
Material och metod för osteologiska bedömning	26
Magistern 2, 1998	27
Röda skolan, 1992	39
Bilaga 2: Förteckning över samtliga gravar	43
Bilaga 3: Tidigare utförda undersökningar	44
Bilaga 4: Fyndlistor	45

Figur 1
Orienteringskarta med schaktens placering i Sigtuna. Röda skolan, 1992, till vänster och kvarteret Magistern 2, 1998, till höger.

Figur 2
Schaktplan med alla dokumenterade gravar (kvinnor markerade med rött och män markerade med blått) samt arkeologiska undersökningar som utförts i området.

Inledning och sammanfattning

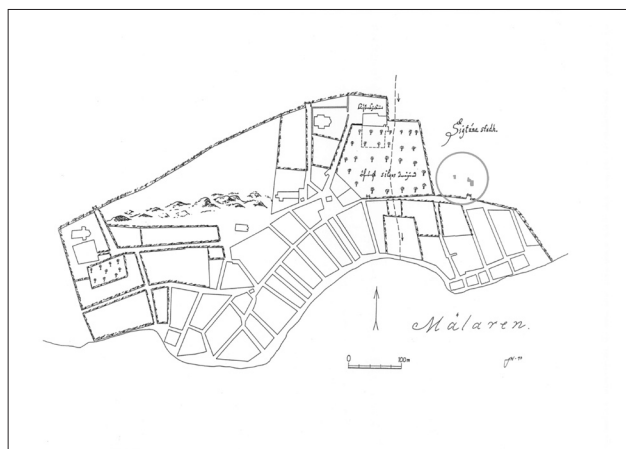
Vid ett fåtal tillfällen har skelett och skelettdelar påträffats vid mindre grävningsarbeten inom kvarteret Magistern i den östra utkanten av Sigtuna. Första gången var redan 1949 i samband med nedgrävning av kabel då skelett och skellettdelar hittades på fyra olika ställen längs den uppgrävda sträckan (figur 2). Även 1986 hittades delar av människoben när åtta fundamentet till ett staket byggdes (Larsson 1986). Inga av gravarna låg in situ. Något senare i samband med att en lekställning uppfördes i kvarteret Magistern 3, Röda skolan 1992, kunde dock nio gravar undersökas mer metodiskt (Röda skolan används som beteckning på denna undersökning i fortsättningen). Antalet undersökta gravar var få och resultaten knapphändiga och svårtolkade. Ytterligare sex år senare 1998 skulle ett hus på grannfastigheten, kvarteret Magistern 2c, byggas ut. Vid denna undersökning påträffades och dokumenterades 32 gravar.

Alla fynd av gravar inom kvarteret är mycket intressanta eftersom det rör sig om en kyrkogård som tidigare inte var känd vare sig genom historiska källor eller arkeologiskt material. Sannolikt rör det sig både om tidigmedeltida (ca 1050-1150) begravningar och senare begravningar vilket kalkbruk i några gravars fyllning indikerar. De äldsta gravarna ligger tätt i välordnade rader och har en likartad orientering, vilket gör det troligt att det har funnits en kyrka, sannolikt en träkyrka, på tomten. De flesta gravarna bestod av kistor med kistspikar. Endast två dräktdetaljer påträffades vilket antyder gravarnas kristna ursprung. Fynden bestod av en glaspärla och en tinningring i silver, en västslavisk utsmyckning.

Föreliggande arkeologiska rapport är en avrapportering av den arkeologiska undersökningen 1992 vid Röda skolan och de arkeologiska för- och slutundersökningarna i kvarteret Magistern 2, 1998. Ingen av författarna deltog i den äldre undersökningen, men båda var med på de senare. De båda osteologiska materialen har undersökts av osteolog Anna Kjellström vid Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet under våren 1999 och 2000, och ingick som en del i en doktorsavhandling rörande humanmaterialen från det medeltida Sigtuna (Kjellström 2005). När

rapporttexten skrevs inkluderades delar av den som en del av avhandlingsprojektet. Därför presenterades ursprungligen endast en kortfattad genomgång av de aktuella skeletten. Den då pågående metodutvecklande studien gjorde att ingen närmare åldersbedömning för de vuxna individerna (eller detaljgenomgång av patologier och skelettförändringar) redovisades i rapporten. Endast nedan nämnda åldersintervaller redovisades. För erhållande av en metodgenomgång och övriga osteologiska resultat hänvisas till avhandlingen (Kjellström 2005). Rapporten inleds med en genomgång av det osteologiska arbetet eftersom det berör båda materialen. Därefter presenteras varje grävnings resultat för sig. Efter undersökningsresultaten följer en syntes och diskussion kring vad gravmaterialen representerar.

Kvarteret Magistern ligger i den allra yttersta kanten av "Svarta jordens" nordöstra del, RAÄ 195. Undersökningsytorna är belägna i den östra utkanten av och ca 150 meter från det medeltida bebyggelseområdet (figur 1). Enligt den äldsta kartan över Sigtuna från 1630-talet ligger den också utanför staden och strax norr om en av stadens portar (figur 3). Idag består området av villabebyggelse längsmed en av infartsvägarna till Sigtuna centrum. Platsen är belägen på en något sluttande höjdsträckning 12 meter över havsytan och ca 5 – 6 meter över Sigtunas centrala delar. Norrut och österut fortsätter marken att höja sig ytterligare. Marken består i huvudsak av morän.

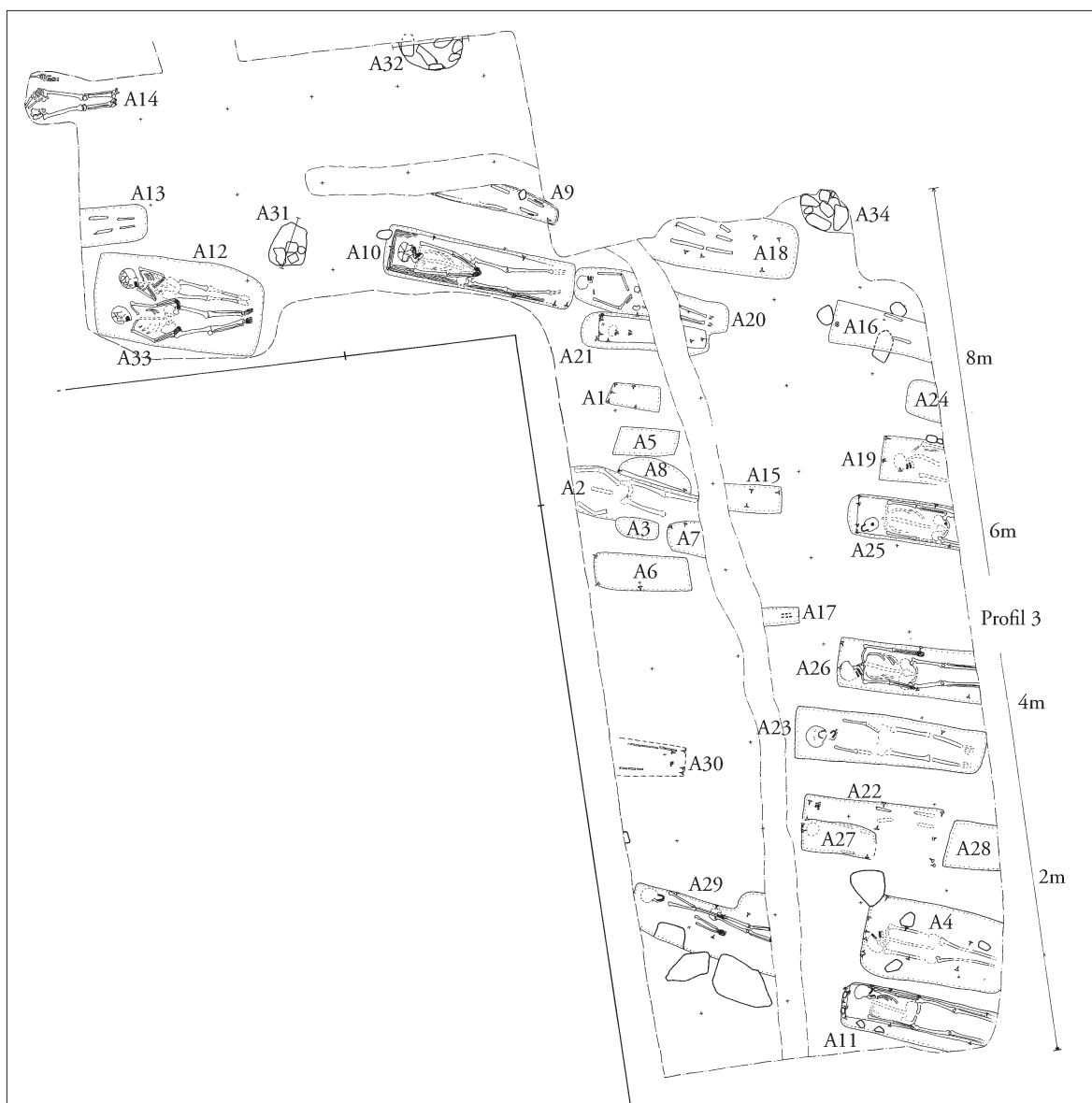

Figur 3
Schaktens placering i förhållande till Sigtunas gränser på en historisk karta från 1600-talet.

Magistern 2, 1998

I samband med en tillbyggnad av ett hus på fastigheten Magistern 2c i Sigtuna gjordes en arkeologisk undersökning av ett flertal skelettgravar under sensommaren 1998. Det aktuella huset som skulle få en tillbyggnad är en rödfärgad, panelad, timrad byggnad i 1 ½ plan byggd runt 1880-talet. Fastigheten ägdes tidigare av Kungliga Vitterhets-, Historie och Antikvitetsakademien, men är idag en privatbostad (Bevarande- och förnyelseplan för Sigtuna stad:122).

Vid platsen för den planerade tillbyggnaden var det tidigare inte känt om det fanns gravar. De 1992 påträffade gravarna på granntomten Magistern 3 ligger 20-25 meter västerut. Utsträckningen för kyrkogården blev då inte klarlagd. Misstanken om att även den aktuella ytan kunde innehålla gravar föranledde därför en förundersökning som utfördes den 19 - 21 augusti 1998.

Figur 4
Översiktsplan med alla gravar och anläggningar som undersöktes i kvarteret Magistern 2, 1998

Vid förundersökningen banades hela det planerade exploateringsområdet, ca 70 m², av med hjälp av en grävmaskin av typen Bobcat med start i det nordöstra hörnet av ytan. Redan efter någon timmes grävning och en halvmeter ner under markytan framkom benrester. Benen var mycket dåligt bevarade och till en början var det inte klarlagt om de kom från människa eller djur. Gropen undersöktes därefter för hand. Schaktväggen rensades upp och undersöktes mer noggrant. Ytterligare ben påträffades men även kistspik och en något otydlig gräns för en nedgrävning i schaktväggen.

Det stod därmed klart att det var en grav (fick under slutundersökningen betäckning Grav 16). Med anledning av avbaningen med maskin och skelettets dåliga bevarandegrad blev denna grav något hårt åtgången. Det beslutades därefter att hela ytan skulle banas av i syfte att avgöra gravarnas antal och utsträckning, för att därmed kunna utföra en kostnadsberäkning för en slutundersökning. Ett beslut om slutundersökning fattades av Länsstyrelsen och den arkeologiska undersökningen utfördes den 24 augusti - 9 september 1998.

Resultat

Det totala antalet anläggningar som framkom var 32 gravar och 2 stolphål (figur 4 och bilaga 1 för varje enskild grav). Inga kulturlager påträffades.

Överlag var skeletten dåligt bevarade. I de flesta fall kunde endast tänderna tas till vara. Resten av benen hade brutits ned så kraftigt att de endast syntes som mörkfärgningar i jorden eller i de fall där benämnen fortfarande fanns kvar smulades det sönder vid upptagandet. I några av gravarna, framförallt barngravarna hade nedbrytningen gjort att inget material fanns kvar alls. Eftersom en osteolog var närvarande vid undersökningstillfället kunde okulära bedömningar av skelettmaterialet göras i fält, vilket var till stor hjälp i undersökningsarbetet.

Trots nedbrytningen kunde en hel del information från gravarna fastställas. Av 32 gravar kunde armställning konstateras i 16 fall. I resterande gravar var skeletten för nedbrutna. Huvuddelen av gravarna var kistbegravningar. I 22 gravar (69%) hittades kistspik och i enstaka fall kunde även mörkfärgning från trä eller rester efter trä från kistan iakttas. Tio gravar saknade kistspikar.

Redan i fält kunde konstateras att gravarna låg i fyra separata rader med tydliga skillnader mellan gravarna. De fyra gravar som låg längst i väster, i rad 4, var generellt mycket bättre bevarade och hade även en annorlunda riktning, med huvudändan riktad mot nordväst. Gravspråket med färre kistor och andra armställningar liknande också mer gravarna som undersöktes vid Röda skolan. Detta ledde till misstankar om att det kanske rörde sig om två olika kyrkogårdar som till viss del överlappade varandra eller att kyrkogården använts under mycket lång tid. En indelning av gravarna i dessa rader ser ut som följer:

Rad 1:	Rad 2:	Rad 3:	Rad 4:
4	1	9	12
11	2	10	13
16	3		14
19	5		33
22	6		
23	7		
24	8		
25	15?		
26	17?		
27	18		
28	20		
34	21		
	29		
	30		

Grav 15 och 17 ligger mer mellan rad 1 och 2 men med en viss förskjutning mot rad 2.

Osteologiskt resultat

Av resultaten i tabell 1 framgår den låga bevaringsgraden hos skelettmaterialet. Exempelvis kunde endast två individer könsbedömas bland de totalt 23 skeletten (Grav 12 till kvinna och Grav 33 till man). Andelen *Adulta*, dvs. vuxna utan närmare åldersbedömning, är dessutom jämförelsevis hög. Resultaten tyder ändå på en bred åldersspridning och att båda kön bör finnas representerade. Detta skulle kunna tolkas som att ingen diskriminering, rörande ålder eller kön, rått för begravning på den undersökta platsen.

Endast en individ hade tillräckligt kompletta långa rörben för att kroppslängdsberäkning skulle kunna genomföras. I materialet beräknas en man (Grav 33) att ha varit omkring 170,4 cm enligt Trotter och Gleser (1952, 1958) eller 168,9 cm enligt Sjøvold (1990).

Tabell 1. Totalt antal individer, Magistern.

Åldersgrupp	♂	♀	?	Totalt
Infant 0-1 år			1	1
Infans I 0-7 år			4	4
Infans II 5-14 år				0
Juvenilis 10-24 år		1		1
Adultus 18-44 år			7	7
Maturus 40-79 år	1		2	3
Senilis 50-			1	1
Adult Vuxen			6	6
	1	1	21	23

Hos skeletten påträffades skelettförändringar hos två individer. I Grav 14 påträffades spår av *osteoarthros* i vänster höftbensled hos en vuxen individ. Ledytan var blanksliten och kantar av bennabbar (*osteofyter*). Höger lårkula tycks också vara påverkad och uppvisar tecken på eburnation och ny benbildning. Samma individ uppvisar liknande skador på lårbenens nedre knäleder. Dessa förslitningsskador, som är relativt vanliga även idag, uppkommer efter kraftig belastning på en led och är ofta åldersrelaterade. I Grav 33 påträffades ett fall av ledmus (*osteocondritis dissecans*) i den övre leden hos den högra stortåns första falang. Skadan uppkommer då en ben- eller broskbit slits i ledkapsen och kan orsaka smärta samt stelhet.

Bland de undersökta individerna var tandstatusen generellt dålig med mycket karies och tandsten. Omkring 37% av individerna hade karies och 63% hade tandsten. Värst drabbade var de vuxna. Att frekvensen ser ut att minska i de äldsta åldersgrupperna beror troligtvis på att antalet tänder som var möjliga att undersöka var färre i dessa grupper.

Armställning

Indelningen av skelettens armställning bygger på de fyra typer: A, B, C och D som Lars Redin utarbetade för gravmaterialet i Lagmanshejdan (Redin 1976). Typ A innebär att armarna ligger längs med sidorna ner mot höften. Typ B att händerna är placerade ovanpå höften. Vid typ C placerades händerna på magen och slutligen typ D där händerna lades på bröstet.

Av de 32 gravarna från kvarteret Magistern 2 kunde armställning bestämmas hos endast 16 av individerna. Inga skelett var placerade i hocker. Av det totala antalet gravar var tio (31%) gravar av typ A (Grav 4, 9, 11, 16, 19, 23, 25, 26, 29 och 30), fem (15%) av typ B (Grav 2, 10, 14, 20 och 33) och en (3%) av typ D (Grav 12). Fördelningen av armställningar i de fyra olika raderna är följande. Av tolv gravar i rad 1 hade sju armställning typ A (Grav 4, 11, 16, 19, 23, 25 och 26) och övriga fem kunde inte bestämmas. I rad 2 hade två gravar armställning typ A (Grav 29 och 30) och två typ B (Grav 2 och 20) och övriga tio kunde inte bestämmas.

Anledningen till att så många gravar i rad 2 inte hade några spår efter armställning var att nio av de tio som inte kunde bestämmas var barngravar. I alla barngravar hade nedbrytningen tagit bort nästan alla spår efter skelett. Med tanke på att alla barngravar utom två (Grav 22 och 13) var placerade i rad 2 blev det denna sneda fördelning. I rad 3 fanns bara två gravar och av dessa hade en typ A (Grav 9) och en typ B (Grav 10). I rad 4 såg det lite annorlunda ut. Av fyra gravar hade två typ B (14 och 33), en typ D (12) och en gick inte att bestämma. I rad 4 fanns alltså den enda graven med armställning av typ D.

Tabell 2. Individer i de olika åldersgrupperna med tänder närvarande samt frekvensen av karies, tandsten, emaljhypoplasier från Magistern. Antal drabbade tänder anges inom parentes.

Åldersgrupp	Antal individer	Antal kompletta tänder	Antal individer och tänder med karies	Antal individer och tänder med tandsten	Antal individer och tänder med emaljhypoplasier	Antal individer och frekvens av abscesser	Förlust före döden
Infant	-	-	-	-	-	-	-
Infans I	4	33	-	-	1 (1)	-	-
Infans II	-	-	-	-	-	-	-
Juvenilis	1	29	1 (1)	1 (9)	1 (7)	-	-
Adultus	7	163	4 (10)	7 (70)	5 (17)	-	1 (12)
Matutrus	3	41	1 (2)	2 (6)	2 (9)	-	-
Senilis	1	2	-	-	-	-	-
Adult	3	46	1 (1)	2 (11)	-	-	-
Totalt	19	314	7 (14)	12 (96)	9 (34)	0	1 (12)

Eftersom Grav 12 och 33 låg i samma nedgrävning blev dessa två individer begravda samtidigt. Individen i Grav 33 såg dock ut att vara placerad i graven på ett "slarvigare" sätt, såtillvida att den verkar vara anpassad efter Grav 12. Armarna kan därför ha kommit ur läge. Armställningen var därför också något osäker och gravens ålder (Grav 12 och 33 tillsammans) borde därför styras av Grav 12 och armställning typ D.

En liknande situation rör Grav 14. I denna grav låg också armarna på individen på ett svårbestämbart sätt. Vänster arm låg längsmed sidan och höger hand låg på vänster höftben. Vid en typisk typ B ligger båda händerna placerade på varandra ovanpå höften. Armarna hos individen i Grav 14 har troligtvis liksom hos Grav 33 hamnat ur läge, vilket gör bedömning av armställning osäker. Gravarna i rad 4 uppvisar alltså ett annorlunda mönster av armställning än i rad 1, 2 och 3.

Dubbelgrav

En av gravarna var en dubbelgrav med två individer (Grav 12 och 33, se figur sid 31). Mycket tyder på att de begravda har lagts ned i jorden vid ett och samma tillfälle. Nedgrävningen var redan från början anpassad efter två individer och inga spår efter sekundära nedgrävningar påträffades. Som nämnts tidigare hade Grav 12 armställning typ D och Grav 33 hade en osäker armställning. Individen i Grav 33 såg ut att vara placerad i graven på ett "slarvigare" sätt och armarna kan ha hamnat "fel" i förhållande till det ursprungliga läget. Individen i Grav 12 var en kvinna i 15-19 års ålder och individen i Grav 33 var en man i 40-55 års ålder.

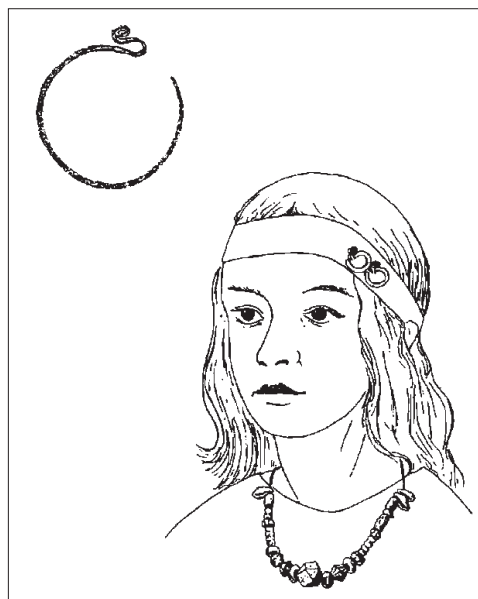
Fynd

* *Tinningring i Grav 25*

I Grav 25 hittades en tinningring (fnr 2, figur 5). Denna typ av smycke har sannolikt suttit fast på ett pannband i tyg eller mjukt skinn och brukar normalt

Figur 5
Tinningring, fnr 2, påträffad i grav 25 (ej skalenlig).

Figur 6
Tinningringar förknippas ofta med slaviska kvinnor (efter Leciejewicz 1989).

förknippas med kvinnor med västslaviskt ursprung (figur 6). Tinningringen låg på den vänstra sidan av höften vilket tyder på att hela pannbandet inklusive tinningring har placerats där. Individen i Grav 25 hade armställning A.

Vid några tidigare tillfällen har gravlagda individer hittats i Sigtuna som också hade medföljande tinningringar. En var vid en undersökning i Prästgatan 1992. Då hittades en kvinna som hade fått med sig två tinningringar och ett bronsarmband (A216, Fjärrvärmegrävningen 1992). Kvinnan hade gravlagts med armställning C eller D och kan utifrån bronsarmbandet och armställningen sannolikt dateras till 1200-tal. Ytterligare en grav påträffades vid en undersökning av S:t Lars kyrkogård 1998 med en preliminär datering till 1100- eller 1200-tal (Kjellström, Tesch & Wikström 2005:15). Den sista graven är från en undersökning i kvarteret Kyrkolunden 1995. Två tinningringar och en pincett låg vid kraniet. Gravarna från denna undersökning låg under bebyggelsen och kommer från en gravgård daterad till sent 900-tal eller tidigt 1000-tal (Wikström 2008-12-01). De flesta tinningringar som påträffats i kulturlagren kan preliminärt dateras till 1100- och 1200-talslager (baserat på en genomgång av tinningringar i museets fynddatabaser). Dateringen av tinningringar i Sigtuna spänner därför över en lång tidsperiod, sent 900-tal till 1200-talet.

* Blå segmenterad pärla i Grav 16

I Grav 16 fanns en blå segmenterad glaspärla i tre segment (figur 7). Huruvida denna pärla följt med i graven som gravföremål eller om den är sekundärt ditkommen från omkringliggande jord är osäkert. Men den nästintill totala avsaknaden av kulturlager på platsen tyder ändå på att pärlan följde med vid begravningstillfället. Pärltypen är vanlig under hela vikingatiden, men förekommer även senare. I Sigtuna är de segmenterade pärlorna få till antalet. Vid en preliminär genomgång från olika arkeologiska undersökningar de senaste två decennierna fanns endast ett tiotal registrerade segmenterade pärlor i fynddatabaserna. Dateringarna sträcker sig från 1000-tal fram till 1200-tal.

Figur 7

Blå segmenterad pärla, fnr 1, påträffad i grav 16 (ej skalenlig).

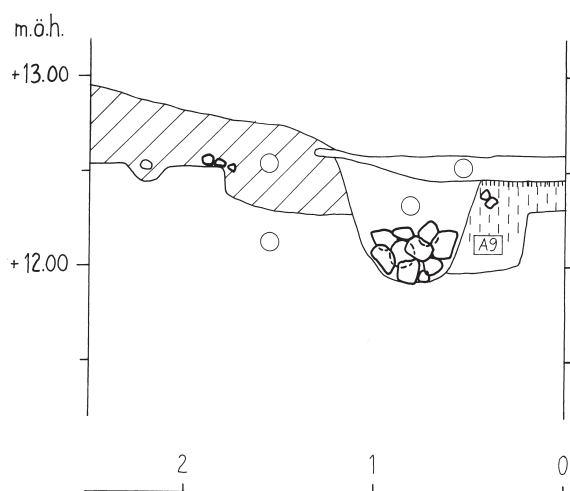
Gravarnas djup och fyllning

Markytan vid det undersökta schaktet ligger mellan 12 och 13 meter över havet och den ursprungliga markhorisonten (moränen) ligger mellan 11,6 och

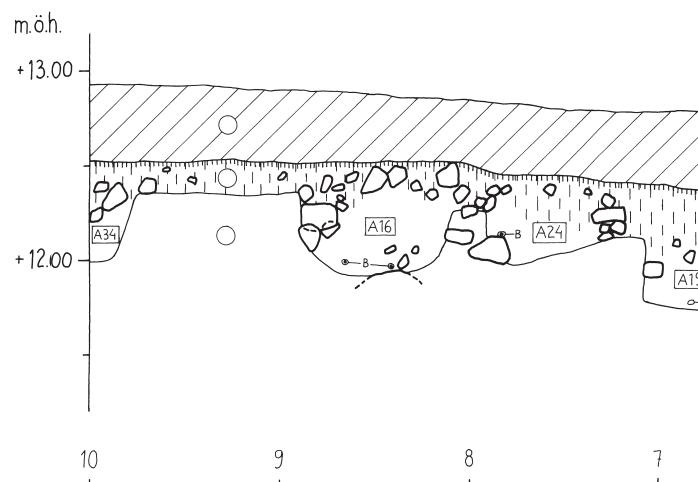
12,4 meter över havet (figur 8). Från ruta 4 och norrut låg högst upp ett lager med brun ”matjord” som sannolikt är resultatet av normal trädgårdsodling. Hur mycket av den medeltida markhorisonten som eventuellt har blivit påverkad var svårt att avgöra. Enligt profil 3 verkar de södra delarna vara delvis bortschaktade och omrörda (mellan 0 och 4 meter). Norrut från 4 meter verkar den medeltida markhorisonten vara mer eller mindre ostörd. Vid denna del av profilen syns tydligt att större stenar bildar en båge över varje grav (exempelvis Grav 16). När en grop grävs i marken skiktas olika storlekar på stenar och material upp i jordhögen. Större stenar rullar ner mot kanterna av jordhögen och mindre partiklar stannar kvar högre upp. När sedan gropen fylls igen är det ganska naturligt att det även bildas en skiktning i fyllningen med det större materialet ut mot kanterna och i toppen. När det gäller begravningar med kistor av trä kommer också jorden och stenarna att falla in mot centrum när träet förmultnar. Därav den struktur på jorden som kunde iaktas i profil 3 med den tydliga ”bågen” av stenar. Detta innebär troligtvis också att den ursprungliga medeltida markhorisonten på sträckan 4 meter och norrut i stort sett är orörd. Djupet på gravarna kan därför vara mellan 0,5 och 0,6 meter. Ingen av gravarnas fyllningar innehöll kalkbruk.

Kol i gravar

Förutom den naturliga fyllningen i form av jord och sten fanns i fem av gravarna (16%) även spridda rester efter kol (Grav 8, 22, 23, 24 och 25), varav

Figur 8
Profil 3.

fyra gravar i rad 1 och en grav i rad 2. Kol i bot-
ten på gravar kan tolkas som att det symboliserar
själens rening. Det var även en viktig beståndsdel
i den kristna högtiden askonsdagen där kol/aska
symboliserade botfärdigheten (Kieffer-Olsen
1993:166). Denna begravningssed är dock svår att
förklara eftersom den saknar tydliga referenser i de
liturgiska källorna. Det finns många möjliga förkla-
ringar men seden verkar kretsa kring avgränsning
och bevarande av graven/kroppen eller alternativt
symboliken kring askan/kolet som renande eller
exorcistiskt ämne (Jonsson 2009:127). Gravarna med
kol brukar på danskt område dateras till tiden 1050
och fram till 1200-talet (Kieffer-Olsen 1993:166)
men har i Sigtuna endast med säkerhet kunnat
konstateras i gravar från gravgårdar med en datering
från sent 900-tal till mitten av 1000-tal (Kjellström,
Tesch & Wikström 2005:14; Kjellström & Wikström
2008:183; Wikström & Kjellström 2009:11). Inga
gravar med kol har med säkerhet kunnat konsta-
teras från de kronologiskt senare kyrkogårdarna
i Sigtuna.

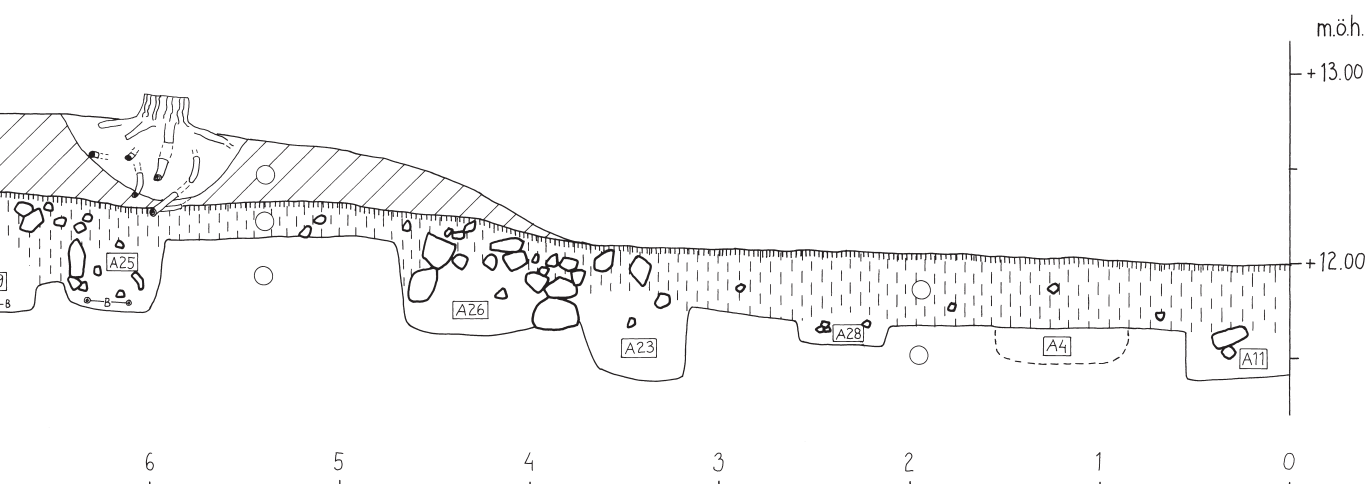
Kistor

Den största delen av gravarna var kistbegravningar.
I 22 gravar (69%) hittades kistspik och i enstaka fall
kunde även mörkfärgning från trä eller rester efter
trä från kistan iakttas. Tio gravar saknade kistspik
(Grav 2, 3, 5, 12, 13, 14, 17, 28, 33 och 34). Om
begravning därmed skett med kista utan spik eller
med svepning får bedömas från fall till fall utifrån

förekomsten av mörkfärgningar i jorden, nedgräv-
ningens form och skelettets läge. I tre av de gravar
där kistspikar saknas kan det vara fråga om kistbe-
gravning (Grav 5, 17 och 28). Nedgrävningens form
i dessa gravar liknar de nedgrävningar där kistor har
iakttagits. Vid en jämförelse mellan kistförekomst
och indelningen av gravarna i rader framgår att det
i rad 4 inte förekommer kistor, vilket ytterligare
stärker intrycket av att denna rad skiljer ut sig från
de tre övriga.

Stolphål

Vid undersökningen framkom rester efter två stolp-
hål (A31 och A32). A32 var delvis dold i den norra
schaktväggen och gav därför god information om
djup och storlek. Det andra stolphålet (A31) upp-
täcktes först efter schaktningsarbetet och det enda
som återstod var därför botten. I stolphålet fanns
rester efter tegelsten, vilket tyder på en datering efter
mitten av 1200-talet. Huruvida dessa båda stolphål
kan knytas till begravningarna var mycket svårt att
avgöra. De kan likaväl vara sentida. Frågan är om de
utgör en gräns till någon av de två eventuella kyr-
kogårdarna eller om de till och med kan vara rester
efter stolpar till en träkyrka? Det stolphål där tegel
hittades tillhörde troligtvis inte en träkyrka, men det
kan inte uteslutas. Djupet på stolphålen tyder dock
på att de inte har haft någon takbärande funktion.
Den mest troliga tolkningen är att de utgör rester
efter sentida stolpar och att de därmed inte har
något med kyrkogårdarna att göra.

Röda Skolan, 1992 SF nr 54/92

I samband med att en lekställning skulle uppföras på tomten Magistern 3, Röda Skolan, utfördes en arkeologisk undersökning av nio gravar (figur 9). Denna undersökning blev aldrig avrapporterad, men i samband med den arkeologiska undersökningen i Magistern 2, 1998, beslutades att en rapport som innehöll båda dessa undersökningar skulle skrivas. Kvarteret Magistern 3, eller Röda Skolan, ligger strax väster om Magistern 2 och ligger närmare Sigtunas gamla stadsområde (figur 1-3).

Resultat

Det enda som återstår av dokumentationen från den arkeologiska undersökningen var tre planritningar och en slutredovisning. Enligt ritningarna påträffades fynd i tre av gravarna. Fynden har inte

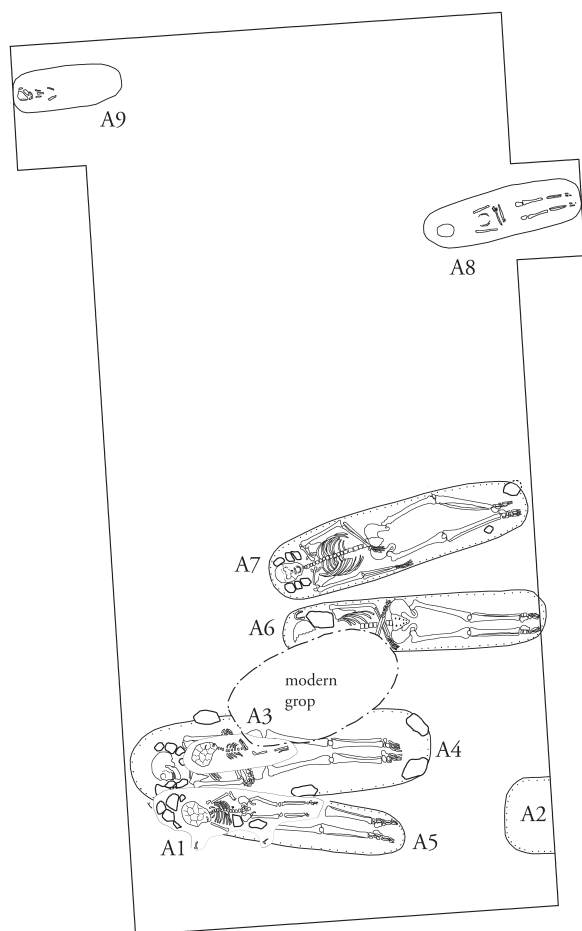
återfunnits men redovisas trots detta under gravbeskrivningarna. Dokumentationen från de båda undersökningarna skiljer sig. Till exempel saknas profilritningar vilket innebar att gravarnas djup inte gick att fastställa. Likaså saknades en schaktplan vilket innebar att schaktets placering fick uppskattas främst utifrån lekställningens läge och inte schaktets verkliga läge som ju därmed inte var känt. Gravarna var dock väl dokumenterade både vad gäller planuppmätning och beskrivning.

Osteologiskt resultat

Resultaten för de totalt åtta skeletten från Röda skolan skiljer sig från de i kvarteret Magistern 2. I det förra fallet har alla vuxna individer bedömts som män. Spridningen i ålder påminner dock om den hos individerna från Magistern 2. Den sneda könsfördelningen kan bero på det låga totala antalet individer (Tabell 3).

Endast tre individer hade tillräckligt kompletta långa rörben för att kroppslängdsberäkning skulle kunna genomföras. Hos tre män framkom en kroppslängd på 174,1-179 cm enligt Trotter och Gleser (1952, 1958) eller 173,1-179,5 cm enligt Sjøvold (1990). Det låga antalet individer gör att inga tolkningar om medkroppslängden i allmänhet hos materialen låter sig göras.

Bland skeletten hittades skelettförändringar hos tre individer. En äldre man i grav A4 påträffades med ledmus i samma typ av led som hos Grav 33 från Magistern 2. Samma man hade också tre allvarigare angrepp av käkbensinflammationer, två i överkäken och en i underkäken. Dessa varöppningar orsakades sannolikt av karies som i ett långt gånget stadium skadat tändernas pulpa och käkar. På mannens kranium påträffades två penetrerande skador som kanske skulle kunna antyda dödsorsak. Den postmortal förstörelsen hos båda skadorna är dock stor och även om det finns tecken som pekar på det motsatta kan det inte helt uteslutas att skadorna uppkommit efter döden. Den första skadan har en oval form och sitter i området mel-

Figur 9
Schaktplan med alla gravar från Röda skolan, 1992.

Tabell 3. Totalt antal individer, Röda skolan.

Åldersgrupp	♂	♀	?	Totalt
Infant 0-1 år			2	2
infans I 0-7 år			2	2
infans II 5-14 år			0	
Juvenilis 10-24 år			0	
Adultus 18-44 år	1		1	
Maturus 40-79 år	1		1	
Senilis 50-	1		1	
Adult Vuxen	1		1	
	4	0	4	8

lan samt strax ovanför ögonen (*glabella*). Skadan är ca 8 mm i diameter och har brutit igenom det yttre benet in i sinushålan. Den senare skadan, också 8 mm i diameter, har en mer fyrlikig form och påträffades centralt på pannbenets vänstra sida. Skadan sträcker sig igenom benet. Sticket/skottet bör ha varit dödande då hjärnan bör ha skadats. På benets insida saknas små fragment runt hålet vilket antyder sprickbildning i färskt ben vid intrånget. De intryckta "flikarna" har sedan brutits bort då kraniet torkade. Hos en annan man (A6) är den sista ländkotan fastvuxen med korsbenet på höger sida. Detta kallas *unilateral sacralisation* (Aufderheide & Rodriguez-Martin 1998:65). Alternativt är detta ett fall av *unilateral lumbarization*, där den första korsbenskotan delvis är separerad från korsbenet. Detta är dock mindre troligt eftersom korsbenet har ett fem, mot normalt fyra, *foramina sacralia pelvina*. Dessutom skulle mannen i så fall enbart ha fyra ländkotor. I båda fallen rör det sig om medfödda anomalier. Vid fall av ensidiga sacralisering som den ovan nämnda, (ofta just till höger sida), finns

det en ökad risk för skolios (Aufderheide & Rodriguez-Martin 1998:66). Eftersom stora delar av resterande ryggrad saknades hos mannen kunde inte denna möjliga rubbning undersökas. Generellt anses sacralisering vara mer vanlig hos kvinnor men den förekommer även hos män. Den aktuella mannen har också spår efter ledmus i både högra och vänstra stortåledernas första falanger. Under det övre ledhuvudet på vänster vadben hos en vuxen man (A7) påträffades ett kraftigt resorberat muskel-/ligamentfäste. Troligtvis orsakades förändringen av kraftig mekanisk stress som skadade fästet och resorberade benytan.

Bland de undersökta individerna var tandstatusen generellt dålig med mycket karies och tandsten. Med tanke på det låga antalet individer är inte frekvensberäkningar av tandstatusen intressant. Resultaten hos dessa individer liknar dock den hos individerna från Magistern 2. Som nämnts ovan hade åtminstone en man (A4) kraftiga käkbensinflammationer vilket på sätt och vis får sin förklaring då den höga andelen tandsten och karies framkom bland de övriga individerna i gruppen.

Armställning

Av nio gravar gick det att fastställa armställning i åtta av gravarna (alla utom A2). Tre av dessa hade en armställning som var osäker (A1, A7 och A9). I A1 var den högra underarmen borta medan endast en del av den vänstra fanns kvar. Utifrån dess vänstra underarm tolkades armställningen som typ C. I A7 var den högra armen placerad längs med sidan och den vänstra över höften. Armställningen tolkades som typ B därför att det är troligare att höger

Tabell 4. Individer i de olika åldersgrupperna med tänder närvarande samt frekvensen av karies, tandsten, emaljhypoplasier från Röda skolan.

Aldersgrupp	Antal individer	Antal kompletta tänder	Antal individer och tänder med karies	Antal individer och tänder med tandsten	Antal individer och tänder med emaljhypoplasier	Antal individer och frekvens av abscesser	Förlust före döden
Infant	1	-	-	-	-	-	-
Infans I	2	30	-	-	-	-	-
Infans II	-	-	-	-	-	-	-
Juvenilis	-	-	-	-	-	-	-
Adultus	1	13	-	1 (2)	-	-	-
Matutrus	1	28	1 (9)	1 (3)	1 (3)	-	-
Senilis	1	28	1 (2)	1 (9)	-	1 (3)	1 (1)
Adult	-	-	-	-	-	-	-
Totalt	6	101	2 (11)	3 (14)	1 (3)	1 (3)	1 (1)

arm hade hamnat ur läge vid begravningstillfället. Det finns dock en möjlighet att båda armarna har hamnat ur läge med tanke på att även vänster ben verkar ligga ”fel”. I A9 var skelettet antingen dåligt bevarad och/eller hastigt dokumenterad. Det som dock tolkades som individens underarmar låg närmast armställning av typ B. Utifrån ovanstående resonemang tillsammans med övriga gravar kunde konstateras att av de nio gravarna hade fem (55%) armställningar av typ C och tre (33%) armställningar av typ B. Det fanns således inga gravar med den generellt tidiga armställning A, vilket tyder på sena dateringar av gravarna.

Kistor, riktning och fyllning i gravar

Endast en (11%) individ var gravlagd med kista, A1. I denna grav framkom 2 kistspikar men inga synliga rester efter trä från kistan. Övriga individer

gravlades troligtvis med svepning. Generellt låg gravarna i det närmaste i öst-västlig riktning med en svag förskjutning mot sydväst, vilket motsvarar ungefär samma riktning som gravarna i rad 4 från kvarteret Magistern 2. Den enda grav som avvek från mönstret var grav A5 som hade huvudändan riktad mer mot nordväst, liknande övriga gravar från Magistern 2. I fem av gravarna återfanns kalkbruk i fyllningen (A1-A5). Detta tyder på att det har funnits en stenkyrka på platsen. Vid uppförandet av en stenkyrka sprids ett lager med kalkbruk över marken som kommer dels från kalkbruket i murarna, dels från en eventuell vitputsning av väggar med kalkbruk. När sedan gravar grävs följer delar av kalkbruket med ner i fyllningen. Inga spridda förekomster av kol eller kolbäddar registrerades i någon av gravarna.

Undersökning av gravarna på den norra sidan av huset i kvarteret Magistern 2, 1998.

Kyrkogårdar i Sigtuna och i kvarteret Magistern

Resultatet från de två arkeologiska undersökningarna tyder på att begravningar har skett i området under lång tid. De började sannolikt redan under 1000-talet och fortsatte åtminstone fram till 1300-talet, möjligen ända fram till reformationen. Dateringen av gravarna från båda undersökningarna är dock problematisk. Följande diskussion baseras på fördelningen av armställningar, förekomst av kistor och kol i graven i syfte att genom jämförelser få bättre dateringsunderlag.

Till en del bygger dateringarna på de begravda individernas armställning. Utifrån Redins indelning av gravar i typ A, B, C och D har Kieffer-Olsen gjort ett kronologiskt schema där han jämförde ett antal kyrkogårdar från det medeltida Danmark (Kieffer-Olsen 1993:78 figur 79). Enligt denna undersökning var typ A dominant under perioden 1000-1250 med inslag av typ B. Övergången till att typ B dominerar sker ganska plötsligt runt 1250. Typ A försvinner nästan helt mot slutet av 1200-talet och ersätts istället av enstaka fall av typ C. Övergången mellan typ B och C sker runt 1350 då typ B successivt försvinner och ersätts av enstaka fall av typ D. Typ B finns ända fram till 1400-talets början. Runt mitten av 1400-talet blir typ D vanligare än typ C och dominerade helt mot slutet av medeltiden.

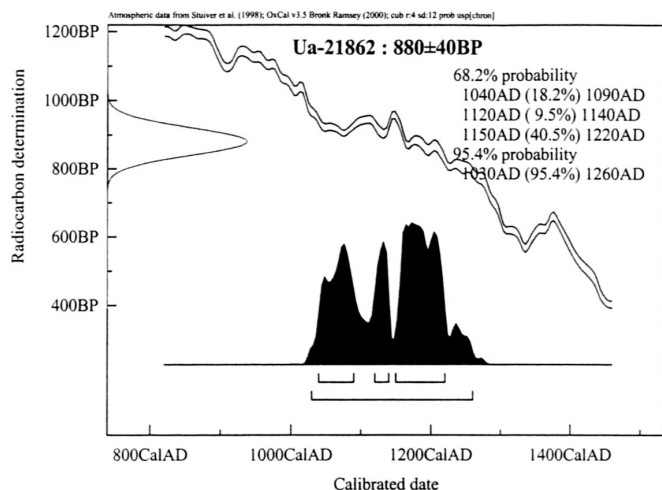
En något annorlunda bild av armställningarnas fördelning över tid har resultaten från arkeologiska undersökningar i Sigtuna gett, bland annat från kvarteret Humlegården 2006 (Wikström (red) 2008), gamla Statoil-macken 2008 (Wikström & Kjellström 2009) och i kvarteret Nunnan 1984-87 (Wikström 2008:11-24). Resultaten har visat att fördelningen mellan armställningarna på gravgårdar (daterade till ca 970-1050) har en tyngdpunkt på typ B (mellan 32-47%) följt av typ A (19-27%) samt enstaka typ C och D (Wikström & Kjellström 2009:11). Undersökningen på den tidsmässigt senare kyrkogården (daterad till ca 1080-1300, Wikström (red) 2008:79) i kvarteret Humlegården visade att de tre typerna A, B och C har förekommit parallellt under denna period. Enstaka gravar med armställning D förekom också. Den generellt äldsta armställningen på denna kyrkogård var typ A följt av typ B och C som fanns parallellt men

typ C var något yngre (Kjellström & Wikström 2008:191). Detta visar framförallt att typ C är tidigare och mer vanligt förekommande i Sigtuna än i det danska materialet och att armställning typ B och inte typ A var vanligast under den äldsta perioden. Även typ D är tidigare i Sigtunamaterialet.

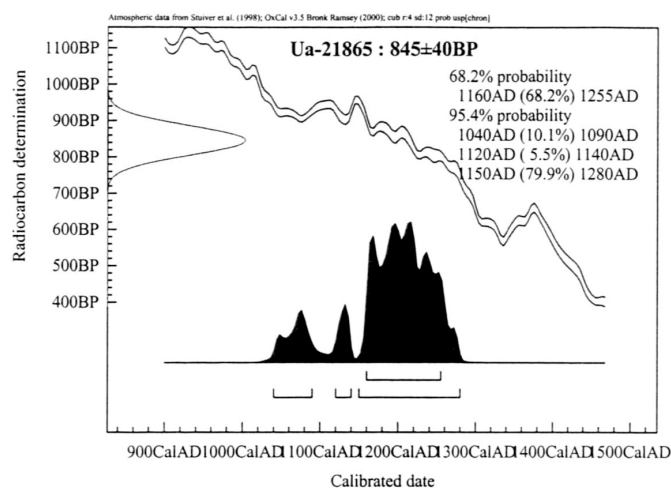
Kistbegravningar brukar generellt anses tillhöra den tidiga medeltiden för att senare avta i antal under hög men framförallt senmedeltid. Enligt Kieffer-Olsens studie verkar kistbegravningar dominera fram till omkring 1300 och de kistlösa begravningarna dominerar tiden därefter (Kieffer-Olsen 1993:149-151). I Sigtuna kan en liknande tendens urskiljas. Kistbegravningar är generellt vanligare under det äldsta skedet på gravgårdarna med mellan 50-80% av det totala antalet begravningar för att sedan sjunka till drygt 40% på kyrkogårdarna (Kjellström, Tesch & Wikström 2005:14-15). Det finns dock mycket stora variationer mellan begravningsplatserna. På kyrkogården i kvarteret Humlegården skedde endast 12% av begravningarna i kista (Kjellström & Wikström 2008:175) medan 84% av begravningarna på gravgården vid gamla Statoil-macken låg i kistor (Wikström & Kjellström 2009:11). De stora variationerna är sannolikt en kombination av olika gravspråk och bevarandegrad (se till exempel Kjellström & Wikström 2008:175-178).

Ytterligare en aspekt i gravspråket som kan användas i dateringsdiskussionen är förekomsten av kol i graven. Kol i botten på gravar kan tolkas som att det symboliserar själens rening och det var även en viktig beståndsdel i den kristna högtiden Askonsdagen där kol symboliserade botfärdigheten. Gravvar med kol är relativt utbrett i Lund där de brukar dateras till tiden 1050 och fram till 1200-talet (Kieffer-Olsen 1993:166). I Sigtuna har endast gravar med kol med säkerhet kunnat beläggas från de tidiga gravgårdarna (Kjellström, Tesch & Wikström 2005:14; Kjellström & Wikström 2008:183; Wikström & Kjellström 2009:11).

I samband med ett avhandlingsarbete togs tre C14-prover i syfte att utöka dateringsunderlaget för gravarna. Proverna gav följande resultat (figur 10 och 11).

Figur 10
Grav 33 Magistern 2, 1030AD (95.4%) 1260AD enligt 2σ

Figur 11
Grav A5 Röda skolan, 1150AD (79.9%) 1280AD enligt 2σ

Det togs också ett C14-prov på Grav 8 från Magistern 2, men detta prov var av för dålig kvalitet för att kunna dateras. De två C14-prover som gav resultat tyder på att både Grav 33 från Magistern 2 och grav A5 från Röda skolan bör dateras till intervallet sent 1100-tal till början på 1200-tal.

Resultatet från den aktuella undersökningen i kvarteret Magistern 2 visar att det finns skillnader mellan de fyra olika raderna. I rad 1, 2 och 3 har gravarna uteslutande armställning A och B med totalt tio av typ A och tre av typ B, alltså en kraftig övervikt av typ A. I dessa rader var också 80% av gravarna kistor och i fem av gravarna fanns kol. Skeletten i dessa rader var också generellt mycket sämre bevarade och hade i princip inga överlagringar av yngre

gravar. I den återstående rad 4 fanns en grav med armställning typ D och två gravar där armställning inte helt kunde avgöras, men som tolkats som typ B. I denna rad fanns inga kistbegravningar och skeletten var bättre bevarade. Gravarna från Röda Skolan bör i huvudsak vara samtida med de i rad 4. Fördelningen av armställningar var likartad med många sena armställningar (flest av typ C), det fanns få kistbegravningar (11%) och de var bättre bevarade. I en av gravarna, A9, förekom även tegel vilket ger en senare datering eftersom tegel infördes till Mälardalen i samband med byggandet av Dominikanerkonventet i Sigtuna som inleddes 1237. I fem av gravarnas fyllning fanns även kalkbruk. Enligt ovanstående resonemang föreslås följande ramdatering för gravarna:

Rad 1-3: 1060/70 – 1150

Kistor (80%), kol, dåligt bevarade, inga överlagringar, tidiga armställningar

Rad 4: 1150 – 1500

Inga kistor, sena armställningar, bättre bevarade, C14 datering

Röda skolan: 1150 – 1500

Få kistor (11%), kalkbruk, tegel, sena armställningar, bättre bevarade, C14 datering

Om begravningar har skett kontinuerligt på en och samma kyrkogård under denna tid går inte med säkerhet att avgöra. Vissa iakttagelser tyder dock på att begravningar har skett under två olika tidpunkter med ett tidsintervall emellan. Skillnaderna bygger i huvudsak på gravarnas riktning, skelettens nedbrytningsgrad och armställning. Vid undersökningen i Magistern 2 1998 var skeletten i gravarna i rad 1-3 sämre bevarade än skeletten i rad 4, vilket också sammanfaller med skillnader i riktning och armställning. Gravarna i rad 1-3 är äldre. Samma förhållande kan iaktas på gravarna från Röda skolan 1992, där riktning, nedbrytningsgrad och armställning överensstämmer bättre med gravarna i rad 4. Enbart skillnaden i bevarandegrad skulle kunna förklaras med en skillnad i jordmån, men tillsammans med armställningar och riktning pekar det åt ett håll, att begravningar skett under olika tidpunkter.

Oavsett om det är ett tidsintervall mellan begravningarna eller inte bör den äldsta fasen beläggas till tidig medeltid och den senare till hög- och senmedeltid. Den äldsta brytpunkt föreslås vara

vid 1060/70-talet eftersom Adam av Bremen omnämner Sigtuna som ett biskopssäte vid denna tid (Ros 2001:129). När biskopssätet inrättades är oklart men det bör ha gett eko i resten av staden i form av en intensiv kyrkobyggnadsperiod med framförallt tidiga privata träkyrkor. Den andra brytpunkten föreslås ske någon gång under 1100-talets lopp men sattes vid 1150 för enkelhets skull. Nästan alla gravar i rad 1-3 hade armställning A och saknade i princip överlagringar vilket antyder ett kort tidsintervall med en datering till tidig medeltid. Den yngre begravningsfasen har möjligen startat vid senare delen av 1100-talet men troligast under 1200-tal vilket indikeras av C14-dateringarna, de sena armställningarna och kalkbruk/tegel i fyllningarna. När begravingar i området upphörde är oklart.

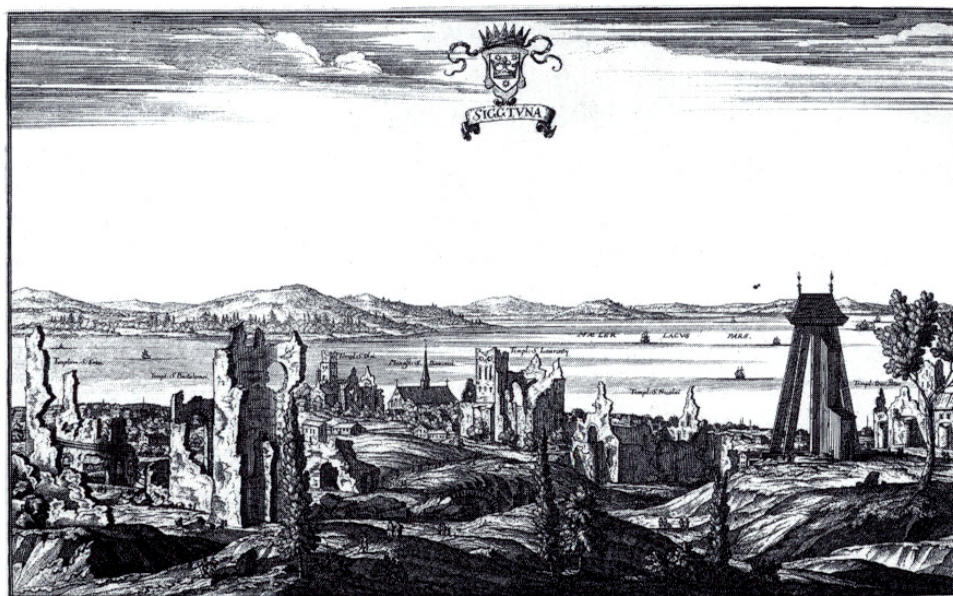
Hur och var passar kyrkogården in i den medeltida kyrkotopografin i Sigtuna och vilken kyrka har begravingarna skett intill? De senaste årens arkeologiska undersökningar i Sigtuna har gett ökade möjligheter till insikter om stadens utseende och förändringar under medeltiden. Bland annat har den kyrkotopografiska utvecklingen kunnat struktureras bättre (se t ex Tesch 2000 & 2001, Ros 2001, Kjellström 2005, Wikström 2006).

Vi känner idag till att det i Sigtuna har funnits mellan 8 och 10 kyrkor och kyrkliga institutioner. Fem av kyrkorna (S:t Per, S:t Lars; S:t Nicolaus; S:t Olof

och Mariakyrkan) och ett hospital omnämns i medeltida skriftliga dokument. Ytterligare två kyrkor är påträffade vid arkeologiska undersökningar (den ena på museets tomt och den andra i kvarteret S:t Nicolaus/Humlegården). Utöver dessa finns också arkeologiska belägg för ytterligare en kyrkogård och således en kyrka i kvarteret Magistern. Slutligen finns också omnämnanden av gillen, kapell och kyrkolämningar på 1500- och 1600-talen, till exempel S:t Görans kapell och S:ta Gertrud. Kyrkorna S:t Erik och S:t Bartholomeus finns också inritade på Erik Dahlbergs kopparstick över Sigtuna (figur 12) och omtalas i en predikan från 1656 (Gihl 1925:62; Ros 2001:133). De senaste är dock varken belagda i medeltida historiska källor eller påträffade vid arkeologiska undersökningar. Utöver kyrkorna och kyrkogårdarna har också ett antal vikingatida kristna gravgårdar påträffats där begravingar har skett på platser utan tillhörande kyrka.

S:t Göran, Sigtuna hospital och S:ta Gertrud

Frågan om vilken kyrka som kyrkogården har tillhört kan delvis baseras på några texter från Martinus Aschaneus beskrivning av Sigtuna från 1600-talet. Här beskriver Aschaneus bland annat de kyrkor som har funnits i Sigtuna och bland dessa nämner han två kapell; S:ta Gertrud och S:t Göran (Gihl

Figur 12

Erik Dahlbergs kopparstick över Sigtuna med de två kyrkorna S:t Erik och S:t Bartholomei inritade i det nedre vänstra hörnet.

1925:18 och 61). I ett jordebrev daterat till 1510 angående ett tomtbyte mellan staden och klostret framgår att en av de omtalade tomterna låg längst västerut i staden vid S:t Görans kapell (Gihl 1925:5 och Bilaga ”Afskrift af Svenska Riksarkivets pergamentsbref, 1510, 25/9”). Aschaneus nämner också i ett tidigare avsnitt gamla Sigtuna stads hospital. Detta skall ha legat på den västra udden om S:t Per som då kallades Hospitalsudden eller Hospitalslöten (Gihl 1925:14).

Från ett par medeltida skriftliga källor framgår att ett hospital fanns i Sigtuna år 1278 (DS 634; DS 876; Douglas 1978:13), men varken S:ta Gertrud eller S:t Görän nämns i dessa sammanhang. Vissa forskare har hävdat att hospitalet i Sigtuna övergavs redan runt 1280-talet och flyttades över till hospitalet i Enköping (Aleskär 2007:7). Avsaknaden av senare medeltida referenser till hospitalet i Sigtuna tyder på detta.

Det intressanta i sammanhanget är resultaten från en nyligen undersökt kyrkogård i kvarteret Humlegården i Sigtuna. På kyrkogården påträffades sex individer som sannolikt har haft lepra (Wikström (red) 2008:197). Det visade sig också att kyrkogården sannolikt övergavs vid denna tid. Inga av de C14-prover som togs från gravarna på kyrkogården kunde dateras till senare än 1290 (ibid 2008:78) vilket överrensstämmer med förslaget att hospitalet övergavs runt 1280. Det finns därför en möjlighet att kyrkogården i kvarteret Humlegården kan ha tillhört Sigtunas medeltida hospital, vilket dock inte stämmer överrens med Aschaneus placering av hospitalet. Teoretiskt kan Sigtuna ha haft ett hospital i drygt 100 år sedan tredje laterankonciliet 1179 då ett dekret utfärdades som sa att spetälska skulle separeras från samhället och föras till separata spetälskehospital (Aleskär 2007:2; Medeltidens ABC: *spetälska*).

I en bok där Palme har sammanställt Sigtuna stads privilegier framgår att Sigtuna har haft ett hospital även senare. I till exempel ett donationsbrev från Johan III daterat till 1591 framgår att hospitalet fick överloppstionde från S:t Pers och S:t Olofs socknar (Vistrand 1897:80; Palme 1914:11). Hospitalet omnämns i flera dokument fram till 1680 (ibid). Sannolikt bör nog detta hospital snarare betraktas

som ett fattighus, som förekommer både i senare skriftliga källor och på historiska kartor.

En mycket viktig fråga i detta avseende är om det medeltida hospitalet är samma hospital/fattighus som omnämns i de senare källorna? Ytterligare en viktig fråga är vad S:t Görans kapell som omnämns av både Aschaneus och jordebrevet från 1510 representerar? Kan Sigtuna hospital och S:t Görans kapell ses som en och samma institution eller är det möjligen två olika institutioner? Finns det en skillnad mellan gamla Sigtuna hospital (Gihl 1925:14) som Aschaneus nämner och Sigtuna hospital som omnämns i källor från 1500- och 1600-talen? Dessa frågor är avgörande för förståelsen av var hospitalet och S:t Görans kapell var placerade.

Enligt Aschaneus och jordebrevet från 1510 var både hospitalet och S:t Görans kapell placerade väster om Sigtuna, men där har ännu inga arkeologiska lämningar påträffats som med säkerhet kan hänföras till den kyrkliga institutionen. Det hittills kända arkeologiska materialet visar att det med stor sannolikhet saknas hög- och senmedeltida gravar väster om svarta jorden. De gravar som återfunnits på den så kallade Hospitalsudden är alla vikingatida eller tidigmedeltida och har sannolikt tillhört gravgårdar och inte kyrkogårdar.

Nyligen har dock ett par kristna skelettgravar påträffats vid en arkeologisk undersökning 2003

Figur 13
Dubbelgraven A12 och A33 sannolikt från en yngre kyrkogård till en stenkyrka.

strax söder om infartsvägen till Sigtunastiftelsen. Det finns en möjlighet att dessa båda gravar kan vara delar av en kyrkogård som tillhört hospitalet, men osäkerheten är stor (Wikström & Kjellström 2004). Österut finns däremot mer tydliga hög- och senmedeltida gravar och sannolikt en stenkyrka. Det arkeologiska materialet i kvarteret Magistern visar att det här fanns kristna gravar fram till åtminstone slutet av 1300-talet och troligtvis ända fram till 1500-talet (figur 13).

Vad gäller S:ta Gertrud är källmaterialet ännu mer magert. Har det överhuvudtaget funnits någon kyrklig stiftelse eller kyrka helgat åt S:ta Gertrud i Sigtuna? I medeltida skiftliga källor finns inte S:ta Gertrud nämnt. Ett S:ta Gertruds gille omnämns dock i början av 1500-talet (Floderus 1941:126; Tesch 2001:12). Det enda ytterligare omnämnande som sker finns i Aschaneus skrift. Att Aschaneus troligtvis syftar på en kyrka eller kapell framgår av hans text (följande citat kommer från Sigtuna hembygdsförenings bearbetning av Aschaneus text till nutidssvenska som gavs ut i tryck 1995, sid 43):

*”Av kapellet synes rätt ringa spår, dolda
som de äro av både hus och kålsängar.”*

Frågan är vilken plats och därmed vilken kyrka som Aschaneus syftar till? Av hans lägesbeskrivning framgår att kapellet:

*”har stått på höjden vid sjön där det
är en herremans tomt vid gamle Hans
Hellsings gård”*

Av dessa båda citat framgår att det troligtvis rör sig om en tomt inne i staden. Enligt den äldsta stadskartan över Sigtuna från 1600-talet sträcker sig den dåtida stadsgränsen fram till dagens Uppsala-vägen och längsmed Stora Gatan från Busstorget ca 100 meter österut (figur 3). Nuvarande kvarteret Magistern ligger alltså utanför stadsgränsen under 1600-talet. Enligt citatet låg också kyrkan *”på höjden vid sjön”*. Kvarteret Magistern ligger visserligen på en höjd men ganska långt ifrån sjön. Den troligaste tolkningen är därför att den plats som Aschaneus syftar på är museets tomt och den kyrka som låg där men att det *inte* rör sig om S:ta Gertrud.

Detta har också Olof Palme tagit fasta på vilket han skriver i sin grävningsrapport från 1915. Att kyrkan inte kan ha varit S:ta Gertruds kapell har visat sig vid de senaste arkeologiska undersökningar som bedrivits där (1993, 1995). Denna kyrka har troligtvis

rivits redan vid 1200-talets slut (Tesch 2001:16). S:ta Gertrudskulten spreds till Norden först under 1300-talet, vilket innebär att kyrkan på museets tomt inte kan ha varit helgat åt S:ta Gertrud. Om det är kyrkan på museets tomt som Aschaneus syftar på, varför nämner han då kyrkan som S:ta Gertruds kapell? En trolig förklaring finns i hans egen text:

*”Och jag har hört de äldsta i staden
fortfarande kalla den tomten Gertruds tomt.”*

Kan det helt enkelt vara så att det rör sig om ett missförstånd från Aschaneus sida? Att han har kopplat samman de synliga resterna efter kyrkan med det i folkmun använda namnet på tomten *”Gertruds tomt”*? En förklaring till detta missförstånd kan möjligen också utläsas från samtida dokument. Som en följd av reformationen uppstod i de protestantiska länderna osäkerhet kring kyrkans äganderättsförhållanden.

I Sigtuna uppstod bland annat en tvist mellan Kyrkoherden Olaus Olai Helsingius (kyrkoherde i Sigtuna 1589 – 1603) och stadens borgare om en åker som tidigare ingått i kyrkans ägor (Aspegren 1943:81-82). Denna tvist höll i sig i närmare 100 år och var bitvis mycket hätsk. Stämningen mellan kyrkoherden Helsingius och stadens borgare var under hans sista levnadsår dålig. Detta förstärktes också i en tvist mellan Kyrkoherden och hertig Gustaf av Venngarn. Helsingius ville förhindra hertig Gustavs ”bislåperska” tillträde till kyrkan innan hon inför Gud och församlingen hade försonat sitt ”syndfulla” liv. Hertig Gustaf förklarade *”sigh inthet achta deras (prästernas) ceremonier”* och hotade *”slå ärkebiscoppen på hufvudet”*. Helsingius inrapporterade detta till domkapitlet vilket följdes av att hertig Gustaf hämnades på honom genom att låta sin fogde på Venngarn, Augustin de Bois, förbjuda slottets folk att göra fisk- eller skaffttonde till pastorn och hotade med att *”slå båda armarna aff honom”* (ibid).

Det intressanta i sammanhanget är att kyrkoherde Helsingius var svärfar till Aschaneus, vilket innebär att han därför kan ha varit indragen i konflikten. I sin beskrivning av Sigtuna visar det sig att den tomt som S:ta Gertruds kapell, enligt Aschaneus, låg på ägdes av just Augustin de Bois.

*”S:ta Gertruds kapell har stått på höjden
vid sjön där det är en herremans tomt vid
gamle Hans Hellsings gård, nu tillhörig
borgmästare Augustin de Bois”*

Kan detta ha inneburit att Aschaneus hade blivit färgad av konflikten och, medvetet eller omedvetet, sått ett frö av osäkerhet vad gäller äganderättsförhållandet av tomten där S:ta Gertruds kapell skulle ha stått? Att han helt enkelt utnyttjade det faktum att det fanns synliga rester efter en kyrka på en tomt som kallades Gertruds tomt som ägdes av en person som var i konflikt med hans svärfar?

Ovanstående resonemang och orsakskedja bygger på många osäkra indicier. Men faktum kvarstår att vi ännu inte har några tydliga rester efter en kyrka som kan ha varit helgad åt S:ta Gertrud eller några dokument förutom Aschaneus som nämner S:ta Gertruds *kapell*. Visserligen är avsaknaden av dokument inget bevis för att S:ta Gertrud inte har existerat, men argumentet kan lika väl vändas. Att Aschaneus nämner S:ta Gertrud är inte heller ett bevis på att det har funnits en kyrka med detta skyddshelgon. Ett alternativ skulle kunna vara att det har funnits en altarestiftelse tillägnad S:ta Gertrud i någon av de andra kyrkorna, till exempel Mariakyrkan, som därmed inte har lämnat några fysiska spår. Detta skulle kunna förklara varför S:ta Gertruds *gille* omnämns under 1500-talet (Floderus 1941:126). Men frågan kvarstår fortfarande om någon kyrklig stiftelse helgat åt S:ta Gertrud överhuvudtaget har existerat i Sigtuna?

Vilken Kyrka tillhör gravarna i kvarteret Magistern?

Frågan kvarstår slutligen vilken kyrka som gravarna i kvarteret Magistern har tillhört? Flera teorier framstår som möjliga. Att de äldsta begravingarna skett på en kyrkogård och inte en vikingatida gravgård styrks av det faktum att de ligger i tydliga väl avgränsade rader. Resultat från undersökningar på gravgårdar, t ex i kvarteret Nunnan 1984 och 1987, har visat att begravingarna på gravgårdarna har skett mer oregelbundet och glest (figur 14 jmf med figur 15). Avsaknaden av kalkbruk i fyllningen och armställningarna i de äldsta gravarna i kvarteret Magistern tyder på att begravingarna har skett vid en tidig privat träkyrka. Att det senare även

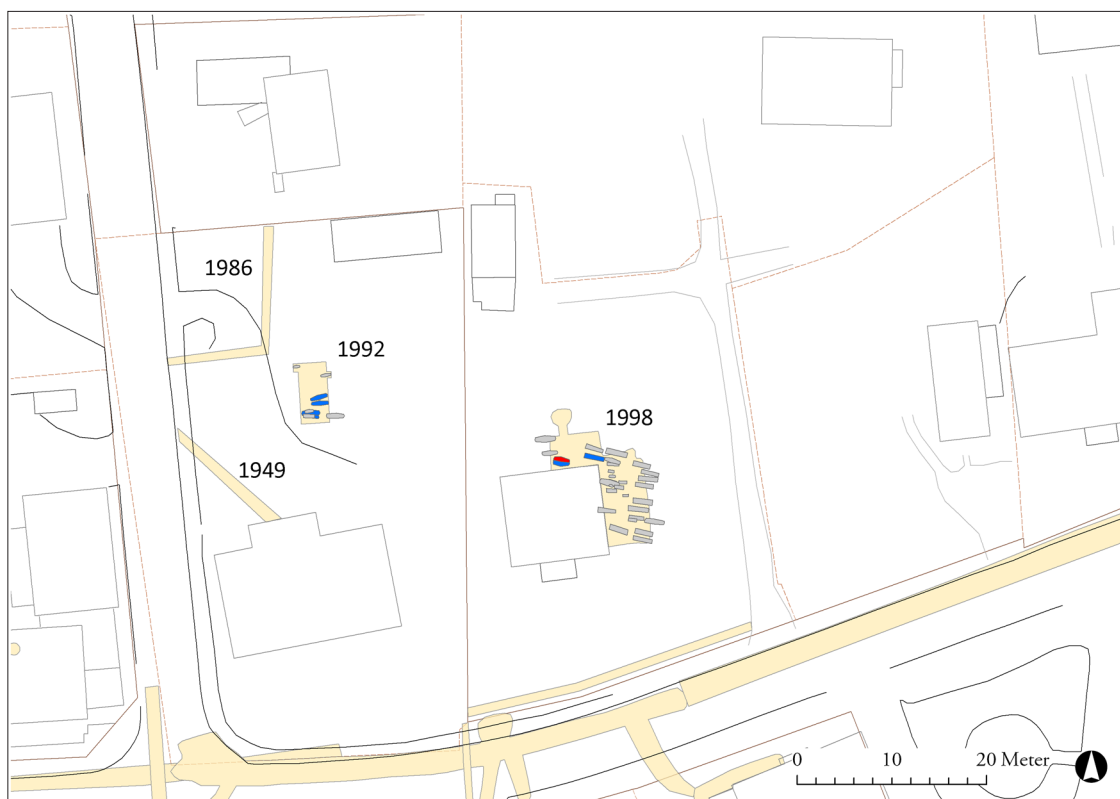
har byggts en stenkyrka på platsen indikeras av att det finns kalkbruk i fyllningen i gravarna vid Röda skolan. Med tanke på gravarnas hög- eller senmedeltida datering är det därför rimligt att anta att denna stenkyrka bör vara omnämnd i medeltida skriftliga källor. I så fall finns bara ett alternativ, det medeltida hospitalet, vilket dock motsägs av Aschaneus placering.

Om man bortser från medeltida skriftliga omnämnanden framstår S:ta Gertrud som ett alternativ (Tesch 2001:14) men med tanke på ovanstående resonemang framstår detta som mindre troligt (se även Ros 2001:133 för ett förslag på en alternativ placering av S:ta Gertrud till Hospitalsudden i väster). En annan möjlig förklaring är att det rör sig om någon av de två kyrkorna S:t Erik eller S:t Bartholomeus som finns avtecknade på Dahlbergs kopparstick. Ingen av dessa kyrkor är dock omnämnd i medeltida skriftliga dokument. Att det inte kan vara S:t Görans kapell framgår tydligt av jordebrevet från 1510 där det uttryckligen står att kapellet ligger i den västra delen av Sigtuna. Tillförlitligheten hos detta brev torde vara större än de sannolikt muntliga uppgifter och hörsägnar som Aschaneus bygger sin Sigtunahistoria på.

Att Aschaneus beskrivning har fått ett stort genomslag i Sigtuna märks till exempel i namngivningen av olika platser i staden. Ett kvarter har döpts till kvarteret S:ta Gertrud (museets nuvarande tomt) och ett elevhem som uppfördes i de västra delarna av Sigtuna fick heta S:t Göransgården. Denna plats är också registrerad i fornminnesregistret som RAÄ nr 1 S:t Görän på grund av stenar som påträffades vid uppförandet av S:t Göransgården. Dessa ansågs tillhöra S:t Görans kapell, men en senare arkeologisk förundersökning visade att inga spår efter något kapell eller hospital fanns på denna plats (Pettersson 2002). Placeringen av det ”gamla” Sigtuna hospital som Aschaneus nämner bör därför betraktas som osäker och kan möjligen ha alternativa platser. Ur ett rent arkeologiskt perspektiv framstår därför det medeltida hospitalet som den hittills starkaste kandidaten för en kyrka till den nu undersökta kyrkogården i kvarteret Magistern.

Figur 14
De undersökta gravarna i kvarteret Nunnan
1982-87 samt avståndet mellan gravgårdarna
(efter Kjellström 2005:13).

Figur 15
Schaktplan med alla dokumeterade gravar i kvarteret Magistern (kvinnor markerade med rött och
män markerade med blått) samt arkeologiska undersökningar som utförts i området.

Referenser

Acsádi, G. Y. & Nemeskéri, J. 1970. History of Human Life Span and Mortality. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Aleskär, M. 2007. Hospital och helgeandshus. En studie av omsorgsväsende i medeltidens Sverige. Kandidatuppsats i arkeologi HT 2007, Stockholms universitet

Aspegren, L. 1943. Olaus Olai Helsingius. Situne Dei 1943

Aufderheide, A C. & Rodriguez-Martin, C. 1998. The Cambridge Encyklopedia of Human Paleopathology. Cambridge.

Bevarande- och förnyelseplan för Sigtuna stad. 1986. Sigtuna kommunförvaltning.

Brooks, J. M. & Suchey, S. T. 1990. Skeletal age determination based on the os pubis: a comparison of the Acsádi-Nemiskéri and Suchey-Brooks methods. Human Evolution, Vol. 5, No. 3 227-238.

Brothwell, D. R. 1981. Digging up Bones. Oxford.

Buikstra, J. E. & Meilke, J. H. 1985. Demography, Diet and Health. In: The Analysis of Prehistoric Diets, Gilbert, R. I. Jr & Mielke, J. H. (eds). New York, s. 359-422.

Buikstra, J. E. & Ubelaker, D. H. 1994. Standards. For data collection from Human Skeletal remains. Archeological Survey Research series no. 44, Arkansas 1994.

Douglas, M. 1978. Medeltidsstaden 6. Sigtuna. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer Rapport.

Floderus, E. 1941. Sigtuna. Sveriges äldsta medeltidsstad. Stockholm.

Gihl, G. 1925. Sigtuna och Norrsunda. Källor till Sigtuna stads och Sigtunabygdens historia del 2. Uppsala

Jonsson, K. 2009. Practices for the Living and the Dead. Medieval and Post-Reformation Burials in Scandinavia. Stockholm Studies in Archaeology 50. Doctoral Thesis in Archaeology at Stockholm University

Kieffer-Olsen, J. 1993. Grav og gravskik i det middelalderlige Danmark – 8 kirkegårdsudgravninger. Ph.d. afhandling, Aarhus Universitet.

Kjellström, A. 2005. The Urban Farmer. Osteoarhaeological analysis of skeletons from Medieval Sigtuna interpreted in a socioeconomic perspective. Theses and Papers in Osteoarchaeology No.2, Stockholm University

Kjellström, A. Tesch, S. & Wikström, A. 2005. Inhabitants of a sacred townscape. An archaeological and osteological analysis of skeletal remains from late Viking age and medieval Sigtuna, Sweden. I: The Urban farmer. Osteoarchaeological analysis of skeletons from Medieval Sigtuna Interpreted in a Socio-economic Perspective. Phd dissertation Stockholm University

- Kjellström, A. & Wikström, A. 2008.** Kyrkogården och det sakrala stadsrummet. I: Wikström (red) 2008. På väg mot Paradiset. Meddelande och Rapporter från Sigtuna museum nr 33
- Krogman, W. M. 1962.** The Human skeleton in forensic Medicine.
- Krogman, W. M. & Iscan M. Y. 1986.** The Human skeleton in forensic Medicine. 2nd ed. Illinois.
- Larsson, P. 1986.** Rapport över besiktning i samband med grävning av staketfundamentshål i Kv. Magistern, Sigtuna (tidigare Kv Plantaget 108). Arkivrapport Sigtuna Museum SF dnr 104/86
- Martin, R. & Saller, K 1957.** Lehrbuch des Anthropologie. Stuttgart.
- Medeltidens ABC. 1985.** Gidlunds, Statens Historiska museum.
- Meindl, R. S. & Lovejoy, C. O. 1985.** Ectocranial Suture Closure: A Revised Method for the Determination of Skeletal Age at Death Based on the Lateral-Anterior Sutures. American Journal of Physical Anthropology, Vol. 68:57-66.
- Meindl, R. S. & Lovejoy, C. O. 1989.** Age Changes in the Pelvis: Implications for Paleodemography. In Age Markers in the Human Skeleton, Iscan M. Y. (ed.), Illinois, s. 137-168.
- Milner, G. R. 1992.** Determination of Skeletal Age and Sex: A Manual Prepared for the Dickson Mounds Reburial Team. Illinois.
- Novotný, V. 1982.** Revision of sex diagnosis in some fossil hominids according to the pelvis. IInd Anthropological Congress of Alex Hrdlička- Universitas Carolina Pragensis 1982.
- Palme, O. 1914.** Sigtuna stads privilegier. Källor till Sigtuna stads och Sigtunabygdens historia del 1. Uppsala
- Pettersson, M. 2002.** Rapport. Fornlämning 1, S:t Görans hospital, Sigtuna stad. Förundersökning. (Arkivrapport)
- Redin, L. 1976.** Lagmanshejdan. Ett gravfält som spegling av sociala strukturer i Skanör. Acta Archaeologica Lundensia series in 4. Nr 10, Lund 1976
- Ros, J. 2001.** Sigtuna. Staden, kyrkorna och den kyrkliga organisationen. OPIA 30. Uppsala
- Sjøvold, T. 1978.** Inference concerning the agedistribution of skeletal populations and some consequences for paleodengraphy. Antrop Konzl 22, Akademia Krako. Budapest.
- Sjøvold, T. 1988.** Geschelecht diagnose am Skelett. Anthropology. Band 1. Martin R. & Knussman, K.
- Sjøvold, T. 1990.** Estimation of stature from long bones utilizing the line of organic correlation. Human Evolution. Vol. 5, No. 5:432-447.
- Stloukal, M. & Hanáková, H. 1978.** Die Länge der Längstknochen altslawischer Bevölkerungen. Homo 22:58-61.
- Tesch, S. 2000.** Det sakrala stadsrummet – Sigtunas sakrala kyrkotopografi. META, Medeltidsarkeologisk tidskrift 2000:1

Tesch, S. 2001. Olof Palme, S:ta Gertrud och Sigtunas medeltida kyrkotopografi. I: Biskopen i museets trädgård. En arkeologisk gåta. Tesch, S & Edberg, R. (red.) Sigtuna Museers skriftserie 9

Trotter, M. & Gleser, G. C. 1952. Estimation of stature from long-bones of American Whites and Negroes. American Journal of Physical Anthropology, 10:463-514.

Trotter, M. & Gleser, G. C. 1958. A pre-evaluation of estimation of stature based on measurements of stature taken during life and of long bones after death. American Journal of Physical Anthropology, 16:79-123.

Ubelaker, D. H. 1989. Human Skeletal Remains (2ed). Washington DC.

Wikström, A. 2006. Den svårfångade kronologin. Om gravstratigrafi och problem med dateringen av Sigtunas tidigmedeltida kyrkor. Hikuin 33.

Wikström, A. (red) 2008. På väg mot Paradiset. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna museum nr 33

Wikström, A. 2008-11-24. Rapportsammanställning. Up, Sigtuna, kvarteret Nunnan 1985-88.

Wikström, A. 2008-12-01. Rapportsammanställning. Up, Sigtuna, Kyrkolunden 8, 1995.

Wikström, A. & Kjellström, A. 2004. Rapport Arkeologisk förundersökning. Manfred Björkqvists Allé 2003. Rapporter och Meddelanden från Sigtuna Museum nr 15.

Wikström, A. & Kjellström, A. 2009. En tidigkristen gravgård vid Götes mack, Sigtuna 2008. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna museum nr 40.

Vistrand. 1847. Sigtuna. Det forna och det närvarande. Wahlström & C. Uppsala

Administrativa uppgifter

Magistern 2, 1997

Länsstyrelsens diarienummer:

Uppdragsgivare:

Kvarter/gata/fastighet:

Socken:

Fornlämning:

Kommun:

Landskap:

Ekonomiskt kartblad:

Typ av undersökning:

Undersökt yta:

Fältarbets tid:

Fältarbetspersonal:

Rapportarbete:

Fynd:

Dokumentation:

2021-98-15116 (förundersökning)

2021-98-34462 (slutundersökning)

Henry Rosendahl

Magistern 2c

Sigtuna

RAÄ Sigtuna 195:1

Sigtuna

Uppland

118 21 Sigtuna

För- och slutundersökning

68 m²

19 - 21 augusti (förundersökning)

24 aug – 9 sep (slutundersökning)

Anders Wikström (fält- och rapportansvarig),

Anna Kjellström och Johan Westerlund

Anders Wikström, Anna Kjellström

23 fnr

1 schaktplan, 3 planritningar, 3 profilritningar

Röda skolan, 1992

Länsstyrelsens diarienummer:

Uppdragsgivare:

Kvarter/gata/område:

Socken:

Fornlämning:

Kommun:

Landskap:

Ek kartblad:

Typ av undersökning:

Undersökt yta:

Fältarbets tid:

Fältarbetspersonal:

Rapportskrivning:

Fynd:

Dokumentation:

Magistern 3 (Röda skolan)

Sigtuna

RAÄ Sigtuna 195:1

Sigtuna

Uppland

118 21 Sigtuna

Slutundersökning

20 m²

1-5 oktober

Louise Deutgen (fältansvarig)

Anders Wikström (rapportansvarig)

och Anna Kjellström (osteologisk rapport)

(4 fnr, förkomna)

3 planritningar

Sigtuna Museum

Stora Gatan 55

193 30 Sigtuna.

tel.: 08 - 591 266 70, fax.: 08 - 597 838 83.

e-postadress: anders.wikstrom@sigtuna.se

Bilaga 1 Gravbeskrivningar

Kön, ålder och åldersgrupp är gjorda utifrån osteologisk bedömning av Anna Kjellström. I de fall där ålder inte gick att bedöma osteologiskt gjordes en bedömning utifrån nedgrävningens och kistans storlek.

Armställningens benämning är gjord enligt Lars Redins indelning (Redin 1976). Mått på nedgrävning, kista och djup anges i meter. Djupet motsvarar botten på nedgrävningen i förhållande till nuvarande marknivå. Sannolikt har markytan med tiden förändrats till exempel genom trädgårdsarbete. Det ursprungliga djupet på gravarna är därför svårt att avgöra. Överlagring anger om graven är nedgrävd genom eller ligger över en äldre grav, och därmed yngre. Vid undersökningstillfället användes beteckningen anläggningsnummer, A nr. I rapporten har de anläggningar som tolkats som gravar fått beteckningen Grav nr, men med samma nummerserie som anläggningarna.

Material och metod för den osteologiska bedömningen

Bevaringen av skeletten från Magistern 2 och Röda skolan var generellt mycket dålig, där endast tand- samt benfragment uppblandade med sand återstod. Några undantag finns dock där mer kompletta skelettresten varit möjliga att analysera. Alla anläggningar som kunde tolkas som en enskild grav tilldelades ett anläggningsnummer. Detta betyder att vissa gravar endast representerades av en mörkfärgning med ett fåtal ben och kanske några kistspikar. De omrörda ben som framkom i gravfyllning och spridda mellan gravarna kopplades till närmaste anläggning och analyserades samtidigt med denna anläggnings skelett men kommer inte att redogöras för i den aktuella rapporten.

Vid analysen användes en databas (FileMakerPro) samt de standardmetoder som rekommenderas för antropologer enligt *Standards- For data collection from Human Skeletal remains* (Buikstra & Ubelaker 1994). Generellt bedömdes de undersökta individernas osteologiska status okulärt efter rengöring med borste. Enskilda brottytor på benen samt tänderna har

borstats av med vatten för att tydliggöra skador och skelettförändringar. De sammantagna tafonomiska faktorer som påverkar arkeologiska material måste beaktas vid den osteologiska analysen eftersom en mängd morfologiska karaktärer skadats eller helt försvunnit. Typ av kista eller svepning, jordmån, fukt och asätande djur påverkar benens tillstånd och minskar på så vis mängden information.

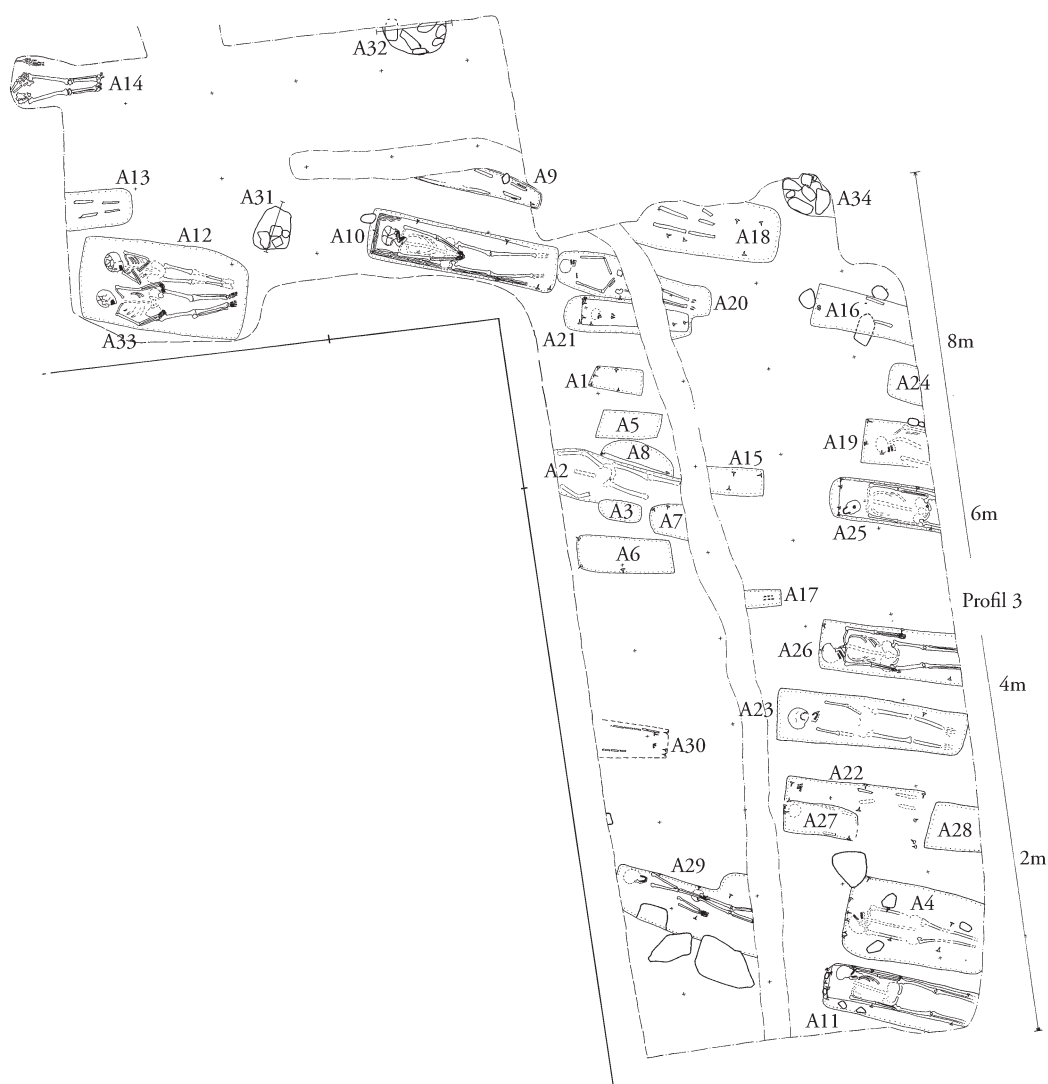
Vid könsbedömning har höftben (*os coxae*), kranium och mått på lårbenens samt överarmarnas ledändar studerats. Eftersom de sekundära könskaraktäristiska dragen börjar uppträda först i puberteten har endast vuxna, eller på gränsen till vuxna, individer könsbedömts. De olika könsbedömande dragen och metoderna är framarbetade av Buikstra & Meilke (1985) och Milner (1992) för höftbenen samt Acsádi & Nemeskéri (1970) för kraniet. Alla metoder utom den könsindikerande bågen på tarmbenet (*arc composé*) redovisas i den av flera forskare framtagna Standards (Buikstra & Ubelaker 1994). Metoden att bedöma arc composé är utarbetad av Novotný (1982). Mått för könsbedömning har tagits på överarmsbenens transversella och vertikala diameter på ledhuvudet (*caput humeri*) samt den nedre epikondylens (*condylus humeri*) bredd. På lårben mättes de vertikala diametrarna på ledhuvud och lårbenens nedre epikondylbredd. Måttdefinitionerna är utarbetade av Martin och Saller (1957) och bedömningen efter Krogman (1962) samt Sjøvold (1988). Vid könsbedömningen anses höftbenen mest tillförlitliga följt av kraniet och mått på långa rörben.

För åldersbedömning på barn studerades främst tändernas utveckling men också mått på de långa rörbenen utan lösa ledändar (Ubelaker 1989, Stloukal & Hanáková 1978:58f). För tonåringar studerades benens utvecklingsmönster, d.v.s. i hur hög grad de lösa ändstyckena fusionerat (Buikstra & Ubelaker 1994:40ff). Registrering av utvecklingsstadiet hos de permanenta tänderna underlättar åldersbedömningen även för tonåringar. Hos vuxna individer undersöks höftbenens blygdbensfog (Brooks & Suchey 1990:227ff). På höftbenet studeras även ytan mellan tarmbenet och korsbenet (*facies auricularis*) (Meindl & Lovejoy 1989:137ff). Graden av slitage på kindtänder användes också vid åldersbedömningen

(Brothwell 1981:71). Skallsömmarna, suturerna, växer med tiden samman och kan också användas för en åldersbedömning. Skallens sömmar studeras från utsidan, uppe på hjässan och/eller från sidan (Meindl & Lovejoy 1985:57ff). Metoderna för bedömning av ålder hos vuxna har alla sina svagheter och är starkt beroende av bevaringsgraden på varje enskilt ben. Individer med fullt utvecklat skelett som av tafonomiska orsaker saknar åldersindikerande ben har endast placerats in i gruppen *Adult* d.v.s. vuxen. I övrigt har åldersgrupper fördelade enligt Sjøvold (1978) använts.

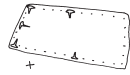
Vid kroppslängdsberäkning har mått på hela långa rörben från vuxna individer använts för beräkningar enligt metoder utarbetade av Trotter & Gleser (1952, 1958) samt Sjøvold (1990). I övrigt har alla benmått som finns presenterade i *Standards- For data collection from Human Skeletal remains* tagits hos både vuxna och unga individer (Buikstra & Ubelaker 1994).

Magistern 2, 1998 Översiktsplan

Grav 1

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	3 (Infans I)
Armställning:	-
Kista:	Ja, 7 spikar
Mått nedgrävning:	0.6 x 0.3
Mått kista:	— " —
Djup:	0.9
Överlagring:	-

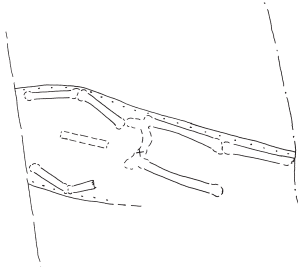

z-värden (möh):
Huvudända: 12,06
Fotända: 12,06

Beskrivning: Grav 1 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Endast tänder återstod av skelettet, men det fanns sju kistspikar i mitten och mot väster. Nedgrävningen var rektangulär med raka sidor med en något längre södra långsida.

Grav 2

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	0-1 (Infant)?
Armställning:	B
Kista:	Nej
Mått nedgrävning:	>1.5 x 0.6
Mått kista:	-
Djup:	0.85
Överlagring:	Grav 8

z-värden (möh):
Huvudända: 11,99
Fotända: 12,00

Beskrivning: Grav 2 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat och endast delar av de större benen var synliga. Nedgrävningen var rektangulär med ojämna sidor. Den västra delen var borta p.g.a. en husgrund och den östra p.g.a. ett dräneringsschakt. Grav 3 och 7 var nedgrävda igenom Grav 2. Resultaten från de synliga resterna efter skelettet och den osteologiska bedömningen av ålder visar på att en sammanblandning av skelettdelar gjordes i fält. De skelettrester som kunde bedömas osteologiskt bör komma från en annan grav, troligtvis från Grav 7 eftersom individen i Grav 3 var mellan 2-3 år gammal.

Grav 3

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	2-3 (Infans I)
Armställning:	-
Kista:	Nej
Mått nedgrävning:	0.52 x 0.24
Mått kista:	-
Djup:	0.93
Överlagring:	Grav 2

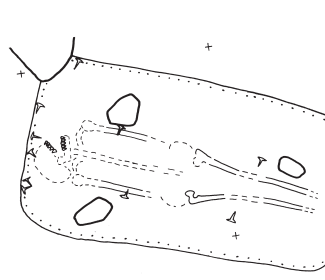

z-värden (möh):
Huvudända: -
Fotända: -

Beskrivning: Grav 3 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Det fanns inga rester efter något skelett och inga kistspikar, men en mjölktand. Nedgrävningen var rektangulär med rundade hörn, närmare oval. Nedgrävningen kan ha varit något annat än en grav, men formen, riktningen och läget gör det troligt att det varit en grav.

Grav 4

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 20+ (Adult)
 Armställning: A
 Kista: Ja, 9 spikar
 Mått nedgrävning: >1.7 x 0.96
 Mått kista: >1.62 x 0.38
 Djup: 0.65
 Överlagring: -

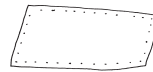

z-värden (möh):
 Huvudända: 11,51
 Fotända: 11,48

Beskrivning: Grav 4 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Endast tänderna och kraftigt nedbrutna delar av skelettet återstod. I den västra delen fanns fem kistspikar och fyra kistspikar mot mitten av graven. De mittersta spikarna låg ostörda och markerar bredden på kistan. Nedgrävningen var rektangulär med rundade hörn och mer än dubbelt så bred som kistan. Kistan var rektangulär. Nedgrävningen fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 5

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: Nej
 Mått nedgrävning: 0.7 x 0.34
 Mått kista: -
 Djup: 0.75
 Överlagring: -

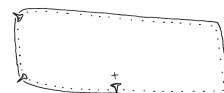

z-värden (möh):
 Huvudända: 12,03
 Fotända: 12,03

Beskrivning: Grav 5 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Inget återstod av skelettet och inga kistspikar fanns. Nedgrävningen var rektangulär mot rombisk. Storleken tyder på att det varit en barngrav.

Grav 6

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: Ja, 3 spikar
 Mått nedgrävning: 1.1 x 0.42
 Mått kista: --"
 Djup: 0.86
 Överlagring: -

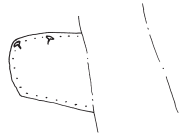

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: -

Beskrivning: Grav 6 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Ingenting återstod av skelettet men det fanns tre kistspikar mot den västra delen. Nedgrävningen hade en rektangulär form med rundade hörn och en något längre sydsida. Nedgrävningen var bredare i den västra delen. Storleken på nedgrävningen tyder på ett barn eller en individ i yngre tonåren.

Grav 7

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: Ja, 2 spikar
 Mått nedgrävning: >0.44 x 0.4
 Mått kista: ---
 Djup: 0.88
 Överlagring: Grav 2

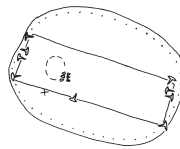

z-värden (möh):
 Huvudända: 11,84
 Fotända: -

Beskrivning: Grav 7 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Inget återstod av skelettet men det fanns två kistspikar i den nordvästra delen. Nedgrävningen hade en rektangulär mot oval form. Den östra halvan var söndergrävd av ett dräneringsschakt. Troligtvis en barngrav.

Grav 8

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 2 (Infans I)
 Armställning: -
 Kista: Ja, 10 spikar och kistspår
 Mått nedgrävning: 0.9 x 0.68
 Mått kista: 0.82 x 0.26
 Djup: 1.0
 Överlagring:

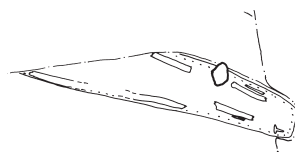

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: -

Beskrivning: Grav 8 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Endast mjölkttänder och spår efter skallen fanns kvar av skelettet. Spikar fanns i de västra och östra delarna och en i mitten. Spår efter kistan fanns också, men de syntes endast som en mörkare nyans av fyllningen i graven. I botten fanns rester efter kol. Nedgrävningen var oval mot rund till formen och kistan var placerad i mitten av nedgrävningen.

Grav 9

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 20+ (Adult)
 Armställning: A?
 Kista: Ja, 3 spik
 Mått nedgrävning: >1.5 x >0.3
 Mått kista: ---
 Djup: 0.83
 Överlagring: -

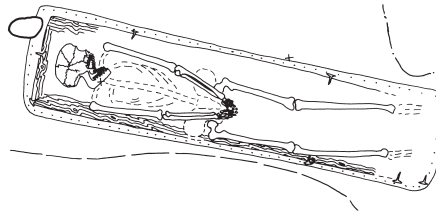

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: 11,97

Beskrivning: Grav 9 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Det återstod endast tunna, spröda fragment kvar av skelettet. Tre kistspik tyder på att det även funnits en kista. Nedgrävningen var rektangulär med en smalare östra del. Den västra delen var söndergrävd av ett dräneringsschakt.

Grav 10

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	25-45 (Adultus)
Armställning:	B
Kista:	Ja, 8 spikar och trärester
Mått nedgrävning:	2.26 x 0.52
Mått kista:	2.12 x 0.44
Djup:	1.0
Överlagring:	?

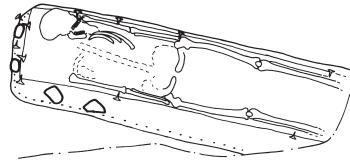

z-värden (möh):
Huvudända: 11,85
Fotända: 11,80

Beskrivning: Grav 10 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelett och resterna efter träkistan var relativt väl bevarade i förhållande till de östra gravarna. Spikarna var fördelade över hela ytan. Nedgrävningen och kistan var rektangulär. Vid undersökningstillfället gick det inte att avgöra om Grav 10 över- eller underlagrade Grav 20, men båda bör tillhöra samma kyrkogård.

Grav 11

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	25-45 (Adultus)
Armställning:	A
Kista:	Ja, 10 spikar
Mått nedgrävning:	>1.8 x 0.58
Mått kista:	>1.72 x 0.4
Djup:	0.6
Överlagring:	-

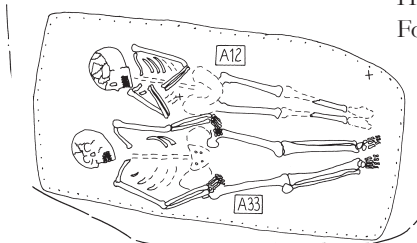

z-värden (möh):
Huvudända: 11,54
Fotända: 11,44

Beskrivning: Grav 11 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var någorlunda väl bevarat. Kistspikarna var fördelade över hela ytan och ostörda. Kistan var placerad mot nedgrävningens norra sida. Nedgrävning och kista var rektangulär.

Grav 12

Kön:	K
Ålder (åldersgrupp):	15-19 (Juvenilis)
Armställning:	D
Kista:	Nej
Mått nedgrävning:	1.96 x 1.04
Mått kista:	-
Djup:	1.17
Överlagring:	-

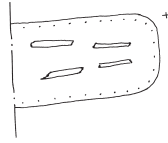

z-värden (möh):
Huvudända: 11,87
Fotända: 11,81

Beskrivning: Grav 12 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var väl bevarat till skillnad mot de östra gravarna. Utgör tillsammans med Grav 33 en dubbelgrav. Nedgrävningen var rektangulär med rundade hörn. I fyllningen fanns benrester som varken kan hänföras till Grav 12 eller Grav 33. Dessa utgör rester efter en äldre söndergrävd grav.

Grav 13

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: Nej
 Mått nedgrävning: >0.8 x 0.44
 Mått kista: -
 Djup: 1.12
 Överlagring: -

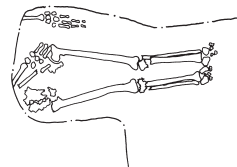

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: 11,73

Beskrivning: Grav 13 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat. Nedgrävningen var rektangulär med rundade hörn och fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 14

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 20+ (Adult)
 Armställning: B?
 Kista: Nej
 Mått nedgrävning: >1.10 x >0.6
 Mått kista: -
 Djup: 0.82
 Överlagring: -

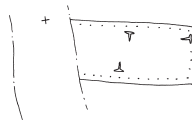

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: 12,14

Beskrivning: Grav 14 bestod av en mörkfärgad nedgrävning. Skelettet var väl bevarat. Armställningen var svår att avgöra p.g.a. att graven fortsatte utanför schaktgränsen och att skelettet lutade kraftigt ner mot norr. Armarna har troligtvis hamnat ur läge och det gick därför inte att helt fastställa armställningen. Nedgrävningens gränser gick inte att se vid undersökningstillfället.

Grav 15

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: Ja, 3 spikar
 Mått nedgrävning: >0.66 x 0.32
 Mått kista: >0.62 x 0.22
 Djup: 0.83
 Överlagring: -

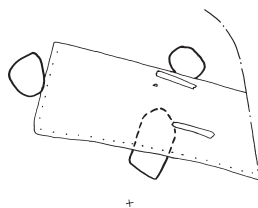

z-värden (möh):
 Huvudända: 12,02
 Fotända: 11,96

Beskrivning: Grav 15 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Det fanns inga spår efter ett skelett. Tre kistspikar låg dock orörda. Nedgrävning och kista var rektangulära. Graven var söndergrävd i den västra delen av ett dräneringsschakt.

Grav 16

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 45+ (Senilis)
 Armställning: A?
 Kista: Ja, (kistspik hittades vid schaktningen, ej registrerade)
 Mått nedgrävning: >1.24 x 0.5
 Mått kista: ?
 Djup: 0.9
 Överlagring: -

z-värden (möh):
 Huvudända: 12,03
 Fotända: 11,98

Beskrivning: Grav 16 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var mycket dåligt bevarat. Det syntes endast som benflisor och mörkfärgningar i jorden. Vid den västra sidan fanns en mörkblå segmenterad pärla. Nedgrävningen var rektangulär och fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 17

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: Nej
 Mått nedgrävning: >0.42 x 0.22
 Mått kista: -
 Djup: 0.6
 Överlagring: -

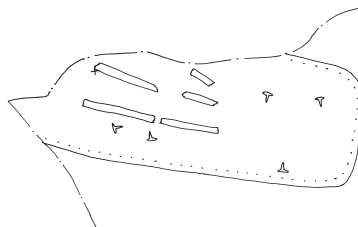

z-värden (möh):
 Huvudända: 11,99
 Fotända: 12,00

Beskrivning: Grav 17 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var mycket dåligt bevarat. Det syntes endast som mörkfärgningar i jorden. Nedgrävningen var rektangulär. Den västra delen var avgrävd av ett dräneringsschakt.

Grav 18

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 20+ (Adult)
 Armställning: -
 Kista: Ja, 6 spikar
 Mått nedgrävning: >1.84 x 0.68
 Mått kista: >1.6 x 0.46
 Djup: 0.8
 Överlagring: -

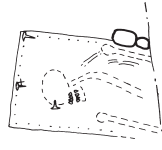

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: 12,07

Beskrivning: Grav 18 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat. Res-ter efter kistan syntes i form av kistspikar som låg orörda. Nedgrävningen och kistan var rektangulära. Nedgrävningen fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 19

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 20-35 (Adultus)
 Armställning: -
 Kista: Ja, 4 spikar
 Mått nedgrävning: >0.82 x 0.5
 Mått kista: ---
 Djup: 0.95
 Överlagring: -

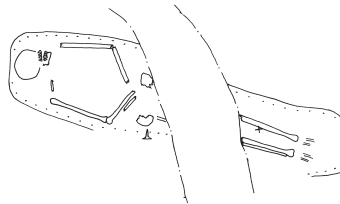

z-värden (möh):
 Huvudända: 11,87
 Fotända: -

Beskrivning: Grav 19 bestod av en mörkfärgad nedgrävning. Skelettet var dåligt bevarad och syntes som mörkfärgning i jorden. Tänderna fanns kvar. Nedgrävning och kista var rektangulära. Armställning gick ej att avgöra p.g.a. att nedgrävningen fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 20

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 25-35 (Adultus)
 Armställning: B
 Kista: Ja, 1 spik
 Mått nedgrävning: 1.9 x 0.5
 Mått kista: ---
 Djup: 0.82
 Överlagring: ?

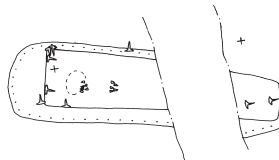

z-värden (möh):
 Huvudända: 12,11
 Fotända: 12,04

Beskrivning: Grav 20 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat. Det är troligt att graven har haft en kista, men endast en spik fanns kvar. Nedgrävningen var oval med ore-gelbundna sidor och kraftigt rundade ändar. Detta kan tyda på att graven inte har haft kista. Strax öster om mitten var graven söndergrävd av ett dräneringsschakt. Vid undersökningstillfället gick det inte att avgöra om Grav 21 och Grav 10 över- eller underlagrar Grav 20. Troligtvis är Grav 20 dock yngst baserat på armställningen.

Grav 21

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 4-5 (Infans I)
 Armställning: -
 Kista: Ja, 10 spikar
 Mått nedgrävning: 1.5 x 0.42
 Mått kista: 1.26 x 0.3
 Djup: 0.84
 Överlagring: Se Grav 20

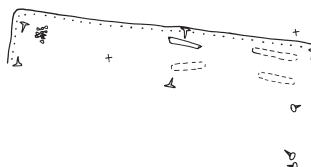

z-värden (möh):
 Huvudända: 12,03
 Fotända: 12,06

Beskrivning: Grav 21 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Det enda som återstod av skelettet var tänderna och en mörkfärgning som motsvarade skallen. Mörka spår efter kistan fanns också. Kistan var rektangulär och placerad mot den nordöstra delen av nedgrävningen. Nedgrävningen var rektangulär med rundade hörn och avgrävd av ett dräneringsschakt.

Grav 22

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	25-35 (Adultus)
Armställning:	-
Kista:	Ja, 7 spikar
Mått nedgrävning:	>1.6 x >0.5
Mått kista:	--
Djup:	0.68
Överlagring:	?

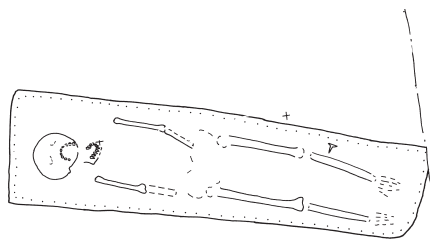

z-värden (möh):
Huvudända: 11,54
Fotända: 11,58

Beskrivning: Grav 22 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Endast mörkfärgning i jorden återstod av skelettet. Kistspikarna markerade dock kistan. Det fanns enstaka kolbitar vid lårbenen. Nedgrävningen var rektangulär, men dess södra sida var svår att avgöra på grund av att Grav 27 hade grävts ned på den platsen. Vilken av gravarna som var yngst var svårt att avgöra, men troligtvis var det Grav 27.

Grav 23

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	25-45 (Adultus)
Armställning:	A
Kista:	Ja, 1 spik
Mått nedgrävning:	2.22 x 0.58
Mått kista:	--
Djup:	0.78
Överlagring:	-

z-värden (möh):
Huvudända: 11,55
Fotända: 11,46

Beskrivning: Grav 23 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var relativt väl bevarat. Troligtvis har graven haft en kista, men det fanns bara en kistspik bevarad. Kol fanns i fyllningen. Nedgrävningen var rektangulär.

Grav 24

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	20+ (Adult)
Armställning:	-
Kista:	Ja, 4 spikar
Mått nedgrävning:	>0.44 x 0.44
Mått kista:	--
Djup:	0.86
Överlagring:	-

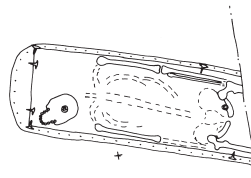

z-värden (möh):
Huvudända: -
Fotända: -

Beskrivning: Grav 24 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Inga rester efter skelettet fanns kvar. Avbaningen inför den arkeologiska undersökningen startade vid denna plats och Grav 24 var den första som kom fram. Detta innebär att delar av graven grävdes bort p.g.a. att det var mycket svårt att se när den dök upp. I botten av graven fanns rester efter kol. Nedgrävningen var rektangulär med rundade hörn och fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 25

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	30-45 (Maturus)
Armställning:	A
Kista:	Ja, 7 spikar
Mått nedgrävning:	>1.3 x 0.5
Mått kista:	>1.2 x 0.42
Djup:	0.97
Överlagring:	-

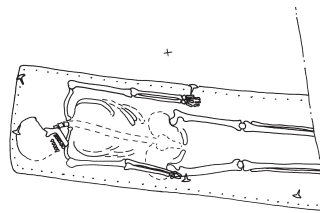

z-värden (möh):
Huvudända: 11,86
Fotända: -

Beskrivning: Grav 25 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat, men syntes mest som mörkfärgningar i jorden. Vid höften på skelettet fanns en tinningring i silver och i botten fanns rester efter kol. Nedgrävning och kista var rektangulära. Nedgrävningen hade kraftigt rundade hörn.

Grav 26

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	20+ (Adult)
Armställning:	A
Kista:	Ja, 5 spikar
Mått nedgrävning:	>1.7 x 0.58
Mått kista:	>1.7 x 0.5
Djup:	0.91
Överlagring:	-

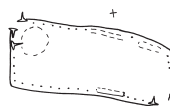

z-värden (möh):
Huvudända: 11,80
Fotända: 11,69

Beskrivning: Grav 26 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat. Kistspikarna var fördelade jämt över ytan. Nedgrävning och kista var rektangulär och graven fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 27

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	-
Armställning:	-
Kista:	Ja, 3 spikar
Mått nedgrävning:	0.88 x 0.36
Mått kista:	--- --
Djup:	0.58
Överlagring:	Grav 22?

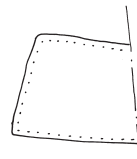

z-värden (möh):
Huvudända: 11,69
Fotända: 11,60

Beskrivning: Grav 27 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Endast en mörkfärgning i jorden efter skallen och en del ben återstod av skelettet. Det var svårt att avgöra gränserna mellan Grav 27 och Grav 22. Troligtvis är dock Grav 27 yngre. Nedgrävningen var rektangulär med något oregelbundna sidor.

Grav 28

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: ?
 Mått nedgrävning: >0.66 x 0.54
 Mått kista: -
 Djup: 0.58
 Överlagring: -

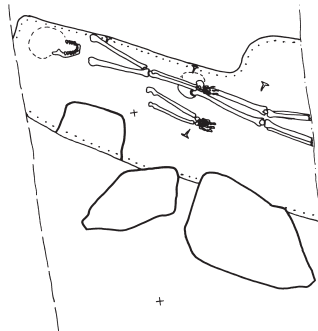

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: -

Beskrivning: Grav 28 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Inget fanns kvar av skelettet och inga kistspikar fanns i nedgrävningen. Endast den västra delen av graven framkom, resten fortsatte utanför schaktgränsen.

Grav 29

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 33-45 (Maturus)
 Armställning: A
 Kista: Ja, 5 spikar
 Mått nedgrävning: >1.7 x 0.62
 Mått kista: >1.64 x 0.4
 Djup: 0.48
 Överlagring: -

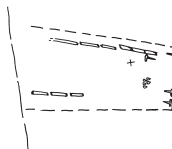

z-värden (möh):
 Huvudända: 11,63
 Fotända: 11,57

Beskrivning: Grav 29 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Skelettet var dåligt bevarat. Nedgrävningen var gjord vid ett ganska stenigt parti, vilket gjorde att kistan inte låg plant. Skelettet har därmed halkat ner snett mot den norra sidan av kistan, vilket syns på benens placering. Armställningen är därmed något osäker. Nedgrävningen var rektangulär med oregelbundna sidor, troligtvis p.g.a. stenarna. Den östra och västra sidan var avgrävd av ett dräneringsschakt respektive en husgrund.

Grav 30

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 17-35 (Adultus)
 Armställning: -
 Kista: Ja, 4 spikar
 Mått nedgrävning: >0.86 x 0.42
 Mått kista: ---
 Djup: 0.63
 Överlagring: -

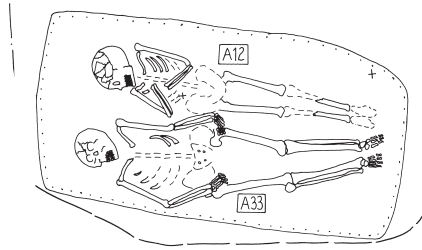

z-värden (möh):
 Huvudända: -
 Fotända: 11,67

Beskrivning: Grav 30 bestod av en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Endast små delar av skelettet var bevarat. I den östra delen framkom tänder, vilket innebär att skelettet troligtvis har lagts ned med huvudet i öster. Alla andra gravar har huvudet vänt mot väster, som var brukligt. Nedgrävningens gränser var svåra att avgöra. Kistspikarna användes för att begränsa sidorna på graven. Graven fortsatte utanför schaktet.

Grav 33

Kön: M
 Ålder (åldersgrupp): 40-55 (Maturus)
 Armställning: B?
 Kista: Nej
 Mått nedgrävning: 1.96 x 1.04
 Mått kista: -
 Djup: 1.17
 Överlagring: -

z-värden (möh):
 Huvudända: 11,87
 Fotända: 11,82

Beskrivning: Se beskrivning för Grav 12. Skelettet verkade inte vara nedlagt med lika stor omsorg som Grav 12, vilket medför att armställningen var svår att fastställa.

Grav 34

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: -
 Mått nedgrävning: >0.7 x >0.42
 Mått kista: -
 Djup: 0.62
 Överlagring: -

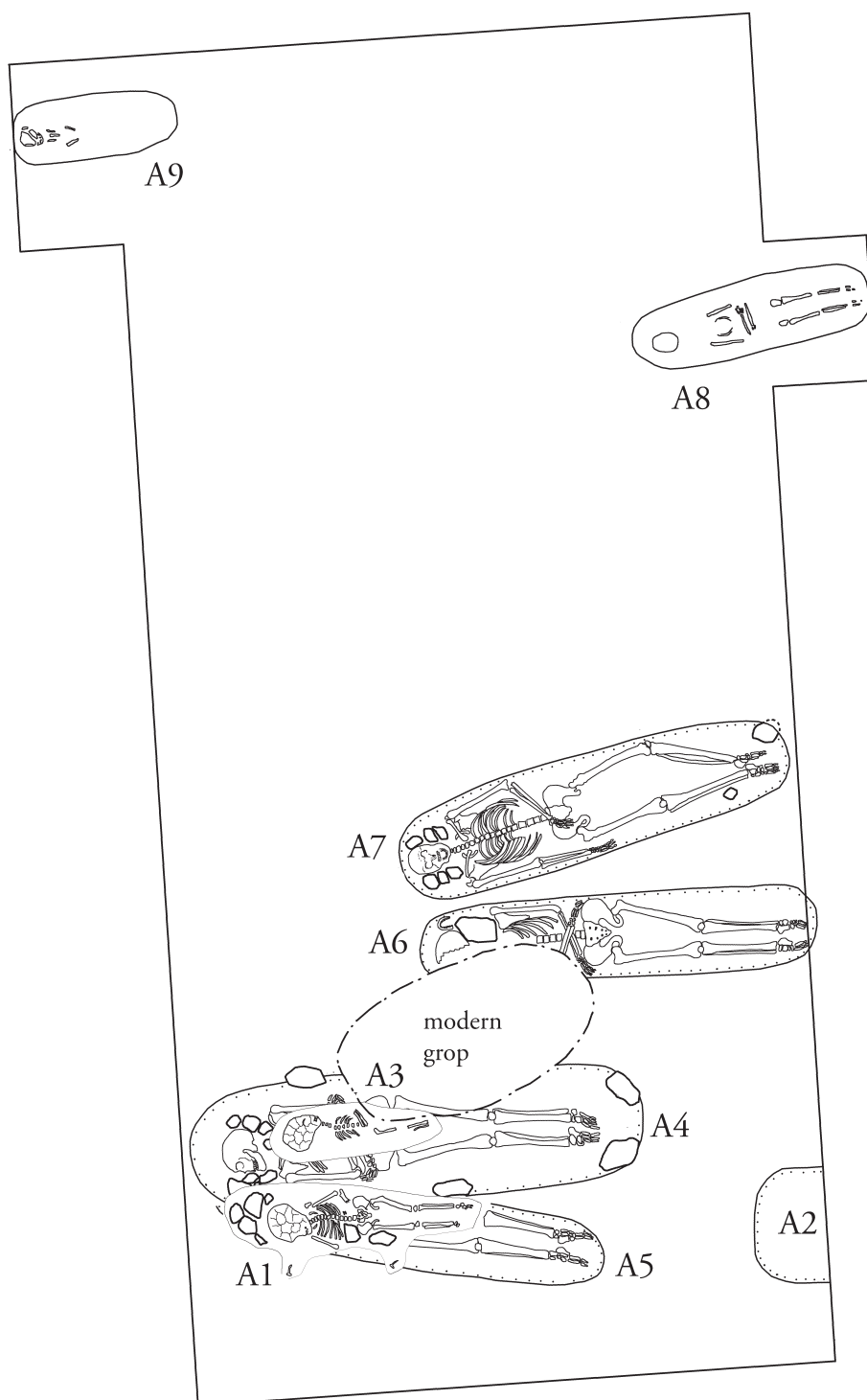
z-värden (möh):
 Huvudända: 12,34
 Fotända: -

Beskrivning: Grav 34 bestod en ett antal stenar och en mörkfärgad nedgrävning i moränen. Det enda som syntes av graven var det sydvästra hörnet. Inga delar av skelettet eller kistspikar framkom. Möjligen var detta ingen grav, men djup och riktning stämmer bra överens med övriga gravar.

Röda skolan, 1992

Översiktsplan

Texten i fälten "Beskrivning" är en obearbetad avskrift av den som skrevs på planritningarna under fältarbetet 1992.

A 1

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 4-5 (Infans I)
 Armställning: B el C
 Kista: Ja, 2-3 spikar
 Mått nedgrävning: >1.24 x >0.5
 Mått kista: ---
 Djup: 1.36
 Överlagring: A4, A5
 z-värden (mummy):
 Huvudända: 1,30
 Fotända: 1,31

Beskrivning: ”Barn, ca 3-4 år gammalt. Höger hand på bröstet, höger underarm saknas. Vänster hand på bäckenet, vänster underarm saknas delvis. Höger fot saknas. Kalkbruk i fyllningen.

1) Järnföremål, 2) Bronsföremål, 3) Järnföremål. Lås?”

A 2

Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): -
 Armställning: -
 Kista: -
 Mått nedgrävning: >0.36 x 0.56
 Mått kista: -
 Djup: 1.22
 Överlagring: -
 z-värden (mummy):
 Huvudända: 1,22
 Fotända: -

Beskrivning: ”Nedgrävning. Troligen till grav. Kalkbruk i fyllningen.”

A 3

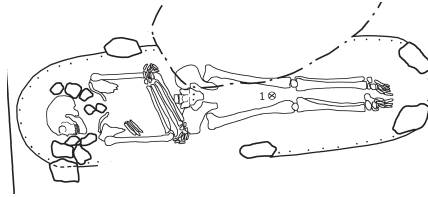
Kön: -
 Ålder (åldersgrupp): 9 mån.-1 (Infant)
 Armställning: C
 Kista: -
 Mått nedgrävning: >0.76 x 0.26
 Mått kista: ---
 Djup: ?
 Överlagring: A4, A5
 z-värden (mummy):
 Huvudända: -
 Fotända: -

Beskrivning: ”Barn, ca. 1-2 år gammalt. Höger arm saknas. Vänster överarm saknas, vänster underarm på buken. Vänster ben bortgrävd av modern störning. Höger fot saknas. Kalkbruk i gravfyllningen.”

A 4

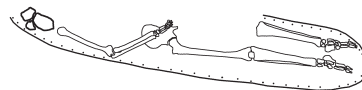
Kön:	M
Ålder (åldersgrupp):	40-60 (Senilis)
Armställning:	C
Kista:	-
Mått nedgrävning:	2.22 x 0.6
Mått kista:	-
Djup:	1.49
Överlagring:	A5
z-värden (mummy):	
Huvudända:	1,55
Fotända:	1,35

Beskrivning: "Man, vuxen, ca. 1.75 m lång, bra bevarad förutom bröstorg och ryggrad som troligen grävts bort när A3 begravdes. Enstaka kalkbruk i fyllningen. 1) Järnföremål, Puns. AIV - skärva."

A 5

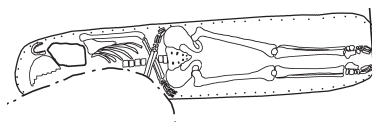
Kön:	M
Ålder (åldersgrupp):	20+ (Adult)
Armställning:	B
Kista:	-
Mått nedgrävning:	>1.90 x >0.38
Mått kista:	-
Djup:	1.63
Överlagring:	-
z-värden (mummy):	
Huvudända:	1,63
Fotända:	1,48

Beskrivning: "Söndergrävd av A4. Inget tydligt kalkbruk, ngn enstaka bit - osäkert. Resten av individen finns troligen i A4s gravfyllning. Kvinna? - spä, kort, små fötter. Individen förefaller vara begravd utan kista. Ej svept."

A 6

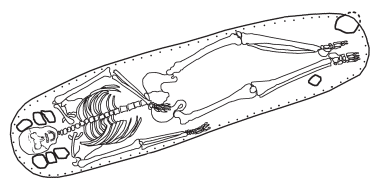
Kön:	M
Ålder (åldersgrupp):	25-35 (Adultus)
Armställning:	C
Kista:	-
Mått nedgrävning:	1.94 x 0.4
Mått kista:	-
Djup:	1.3
Överlagring:	-
z-värden (mummy):	
Huvudända:	1,29
Fotända:	1,26

Beskrivning: "Söndergrävd av modern störning. Dock påträffades en del ben i denna, troligen från A6. Troligen en kvinna, begravd utan kista - den här är dock troligen svept."

A 7

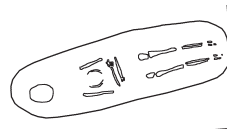
Kön:	M
Ålder (åldersgrupp):	30-50 (Maturus)
Armställning:	B alt. A
Kista:	-
Mått nedgrävning:	1.96 x 0.52
Mått kista:	-
Djup:	1.38
Överlagring:	-
z-värden (mummy):	
Huvudända:	1,34
Fotända:	1,30

Beskrivning: "Man, begravd utan kista, ej svept. På vardera sidan om kraniet påträffades tre stenar lagda i rad; huvudnisch."

A 8

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	4 (Infans I)
Armställning:	C
Kista:	-
Mått nedgrävning:	1.2 x 0.36
Mått kista:	-
Djup:	1.1
Överlagring:	-
z-värden (mummy):	
Huvudända:	1,09
Fotända:	1,10

Beskrivning: Ingen beskrivning på plan.

A 9

Kön:	-
Ålder (åldersgrupp):	0-0,5 (Infant)
Armställning:	B el. C
Kista:	-
Mått nedgrävning:	0.84 x 0.32
Mått kista:	-
Djup:	1.39
Överlagring:	-
z-värden (mummy):	
Huvudända:	1,36
Fotända:	1,41

Beskrivning: "Foster, tänder går att se ålder. Dåligt bevarad. Tegel, kalkbruk."

Bilaga 2 Förteckning över samtliga gravar

Röda Skolan, 1992

Anl.	Kön	Ålder	Åldersgrupp	Kroppslängd (Trotter & Gleser)	Kroppslängd (Sjøvold)
1		4-5	Infans I		
3		9 mån.-1	Infant		
4	M	40-60	Senilis	179,0	179,5
5	M	20+	Adult		
6	M	25-35	Adultus	174,1	173,1
7	M	30-50	Maturus	174,3	173,2
8		4	Infans I		
9		0-0,5	Infant		

Magistern 2, 1998

Anl.	Kön	Ålder	Åldersgrupp	Kroppslängd (Trotter & Gleser)	Kroppslängd (Sjøvold)
1		3	Infans I		
2		0-1	Infant		
3		2-3	Infans I		
4		20+	Adult		
8		2	Infans I		
9		20+	Adult		
10		25-45	Adultus		
11		25-45	Adultus		
12	K	15-19	Juvenilis		
14		20+	Adult		
16		45+	Senilis		
18		20+	Adult		
19		20-35	Adultus		
20		25-35	Adultus		
21		4-5	Infans I		
22		25-35	Adultus		
23		25-45	Adultus		
24		20+	Adult		
25		30-45	Maturus		
26		20+	Adult		
29		33-45	Maturus		
30		17-35	Adultus		
33	M	40-55	Maturus	170,4	168,9

Bilaga 3 Tidigare utförda undersökningar

Numreringen för varje undersökning avser den indelning som finns i projektet Medeltidsstaden och Stadsarkeologiskt register (SR), diarienummer ur Antikvarisk Topografiska Arkivet (ATA) och Sigtuna Fornhem (SF). Undersökningar efter 1985 har utförts av Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhets (SMUV).

Grävning för kabel 1949 (SR 53, ATA dnr 4047/1949, SF nr 156/1964)

Vid en grävning för nedläggning av kabel hittades på fyra olika ställen skelett och skelettdelar som undersöktes av en antikvarie. Schaktet gick i NV-SO riktning från gamla folkskolans trappa (idag Röda skolan, kvarteret Magistern 3) upp mot Skolbacken. Skelettdelarna var spridda och låg i oordning. I huvudsak gjordes anmärkningar om påträffade kranier och i ett fall ett kranium med tillhörande överkropp. Skelettdelarna låg i regel 0,6 meter under markytan och var illa åtgångna.

Grävning för staketfundament 1986 (SF dnr 104/86)

I samband med en grävning för staketfundament utfördes en schaktningsövervakning (Larsson 1986). Undersökningsytan låg i den nordvästra delen av kvarteret Magistern 3. Totalt undersöktes åtta gropar. I de två västligaste framkom omrörd kulturjord och i en av dessa humanben. Enligt en osteologisk bedömning av humanbenen var det två individer; en man (15-25 år) och en pojke (10-15 år).

Plantering av häck och breddning av Stora Gatan 1988

I samband med en plantering av en häck i kvarteret Magistern 2 och en breddning av Stora Gatan utfördes en antikvarisk kontroll. Ett 30 meter långt schakt grävdes med maskin parallellt med Stora Gatan inne på tomten. Schaktets djup var 0.6 meter i väster och 0.2 meter i öster. Fyllningen bestod av matjord ner till ett lerigt lager av morän. En antydning till avsatta kulturlager fanns i den västra delen av schaktet, men av arkivrapporten framgår inte lagrets utbredning eller djup. Inga skelettdelar påträffades.

Arkivuppgifter

ATA = Antikvarisk Topografiska Arkivet

SF = Sigtuna Fornhem

ATA dnr 4047/1949

SF nr 156/1964

SF nr 104/86

SF nr 54/92

Bilaga 4 Fyndlistor

Magistern 2, 1998

Fnr	Anl nr	Anl typ	Material	Sakord	Undertyp	Ant ex	Vikt	Färg	Anmärkning
1	16	Grav	Glas	Pärla		1	2	Blå	
2	25	Grav	Silver	Ring	Tinningring	0	1		
3	27	Grav	Järn	Kistspik		3	37		
4	1	Grav	Järn	Kistspik		7	154		Trärester
5	4	Grav	Järn	Kistspik		9	233		Trärester
6	8	Grav	Järn	Kistspik		10	182		
7	26	Grav	Järn	Kistspik		5	126		
8	7	Grav	Järn	Kistspik		2	16		
9	22	Grav	Järn	Kistspik		7	235		
10	25	Grav	Järn	Kistspik		7	178		
11	24	Grav	Järn	Kistspik		4	75		
12	20	Grav	Järn	Kistspik		1	20		
13	9	Grav	Järn	Kistspik		3	105		
14	21	Grav	Järn	Kistspik		10	111		
15	29	Grav	Järn	Kistspik		5	85		
16	11	Grav	Järn	Kistspik		10	220		
17	23	Grav	Järn	Kistspik		1	13		
18	15	Grav	Järn	Kistspik		3	51		
19	19	Grav	Järn	Kistspik		4	68		
20	30	Grav	Järn	Kistspik		4	89		
21	18	Grav	Järn	Kistspik		6	83		
22	10	Grav	Järn	Kistspik		8	330		
23	31	Stolphål	Tegel	Tegel	Murtegel	0	1531		

